

משרד החינוך
האגף לתרבות תורנית

מדי חודש בחודשו

עורך: אריה וינברגר

גיליון 142 - כסלו - טבת תשס"ב

תמונת השער: משקוף בזלת מבית כנסת, מעוטר במנורה מוקפת זר.
מקור: הגליל/הגולן. תקופת המשנה והתלמוד (300-600 לספירה).
באדיבות מוזיאון ארצות המקרא ירושלים

חברי המערכת: הרב אליהו אביעד, הרב אריה וינברגר, ד"ר אריה סטריקובסקי, יפעת סלע, מרים סמואל,
ד"ר עמנואל בן נאה, יהודה קפלן, נירה קרמר
סדר וגרפיקה: שושנה שחר
הוצאה לאור: מחלקת הפרסומים, משרד החינוך
הדפסה: דפוס "נהדר"

כתובת למכתבים: הרב אריה וינברגר, האגף לתרבות תורנית, משרד החינוך
רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 95464
© כל הזכויות שמורות

נא לשמור על קדושת הגיליון

ירושלים, התשס"ב

גיליון זה מוקדש
לתפארת היימנרט ויעל קרמניאן
זיכרן לברכה

ששרתו כמורות חיילות במסלול תרבות תורנית

שני אסונות פקדו את משפחת המורות החיילות של תרבות תורנית בקיץ החולף:

תפארת היימנרט, זיכרונה לברכה, תושבת נווה דקלים, שרתה במחזור תשנ"ו כמורה חיילת בתרבות תורנית במסלול החברה להגנת הטבע בבית-ספר שדה עפרה. בעודה עוסקת במצוות שמחת חתן וכלה היא נספתה בקריסת אולמי ורסאי. בת 23 הייתה במותה.

יעל קרמניאן, זיכרונה לברכה, נערה ירושלמית בוגרת בית-ספר פלך, שרתה כמורה חיילת במסלול קליטת עלייה בקריית גת במחזור תשנ"ט. חייה נגדעו בתאונה והיא בת 21 שנים.

אנו מקדישים גיליון זה של "מדי חודש בחודשו" לזיכרן של תפארת ויעל אשר נלקחו מאיתנו באביב ימיהן.

יהי זיכרן ברוך!

על תפארת ז"ל

תפארת, בתנו האהובה, הלכה מאיתנו אחרי 23 שנים מקסימות, מלאות צבורנו ביכרונות וחוויות משתפות.

תפארת אהבה יותר מכל את הארץ, נאפיה ומסולויה והזביקה אותנו באהבה זו.

הייתה לנו לבת מקסימה ואוהבת, אחות קשובה ואחיה ואחיותיה, ומסורה ואכפתית מאוד לחבריה.

תפארת נפטרה בשיא חתונה, וגם דבר זה מאוד משמעותי עבורנו.

זיכרה הולך איתנו תמיד, באהבה וגעגועים רבים.

יהי זיכרה ברוך!

שפרה, אמן על תפארת

על יעל זײל

באופן לא צפוי נקבע אנו מומצאה שהקשר האין סופי שהיה לנו איתך תס באינשה אופן. הקשר הזה בנה
כל אחת ואחת מאיתנו.

יושבות אנו ונגכרות בכל החוויות והרגעים היפים שצברנו ביחד. הזיכרונות מוצאים מתוך בכי וצחוק
סקשה להפריד ביניהם.

אין צבר יש רק הווה - הצלב הוא כי לא יהיה עתיד.

מבחנתנו כל החוויות, השיחות, הפגישות, טיולי השבת, ימי ההולדת המשוגעים, זמנאי המגנינות, שיחות
הטלפון והפילוסופים בנו אותנו.

אלו לא רק זיכרונות צבר אלא חלק חי שמוטבע בנו. המוות הזה גורם לך להבין כמה ידנית נפש היא חלק
מנפש.

קשה לנו לדבר, אך יש דברים בולטים שהם זה את את זה הם. כמו הנתניה והצורה לזנות בלי חשבון,
בצורה כנה ואמיתית כדבר מובן מאלינו. תחושת האמת, הפשטות שבך, הרגישות, אהבת החיים, החוכמה
והטבע הם את.

אז יאל - תודה שזכינו!

חברותייך

תוכן העניינים

11	תאריכים ומאורעות בחודשי כסלו - טבת
18	חידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 13
22	עת לכל חפץ - מאוסף מוזיאון ארצות המקרא בירושלים
25	חיות במקורות
27	חומר עיוני למדריכה
29	דינים - מדיני חנוכה
31	מנהגי קהילות ישראל מהודו ועד כוש - הסיגד
33	לוח המודעות מס' 124 - תשבץ לחנוכה
34	פעולות
34	א. חנוכה
42	ב. פרשת השבוע
45	ג. אקטואליה - פדיון שבויים
48	חנוכה באמנות
50	חומר עזר אור-קולי
55	פתרונות לחידות ולתשבץ

(אירועים ואתרים)

חודש כסלו

חודש כסלו הוא החודש השלישי מחודש תשרי והחודש התשיעי מחודש ניסן.

מזל החודש: קשת.

לפי שהוא חודש הגשמים ובו נראית לעתים הקשת בענן. בחודש זה ניצחה קשת החשמונאים הגיבורים את האויבים.

1. אירועים

י"ז בכסלו תש"ח (1947) - כ"ט בנובמבר - עצרת האו"ם החליטה על חלוקת ארץ ישראל והקמת מדינה יהודית.

לאחר שבריטניה העבירה את בעיית ארץ ישראל להכרעת האו"ם בעקבות מלחמת המחתרות ובעקבות לחץ בינלאומי, מינתה העצרת הכללית של האו"ם ועדה מיוחדת בת 11 חברים, בראשות השופט השבדי סאנדסטרום, לבדוק את הבעיה על בוריה ולהגיש הצעות. רוב חברי הוועדה החליטו על חלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות - יהודית וערבית - והשארת ירושלים בפיקוח בינלאומי.

בעצרת הכללית של האו"ם ביום 29 בנובמבר 1947 החליטה העצרת לאשר את הצעות הוועדה. 33 הצביעו בעדה, 13 הצביעו נגדה, ועשר מדינות נמנעו. החלטת האו"ם התקבלה בארץ בהתפרצויות של שמחה, והמוני יהודים יצאו במחולות ברחובות הערים הגדולות בארץ.

ערביי ארץ ישראל הגיבו על ההחלטה בזעם. ה"ועד הערבי העליון" הכריז על שלושה ימי שביתה במחאה על החלטת האו"ם, העיתונות הערבית החלה בהסתה להתנגדות בכוח להקמת מדינה יהודית. ביום א' ה-30 בנובמבר החלה אלימות הערבית - כאשר מארב ערבי התקיף אוטובוס יהודי שהיה בדרכו מנתניה לירושלים. שישה קורבנות ראשוניים של מלחמת העצמאות נפלו בהתקפה הרצחנית.

על-פי החידון הבינלאומי לזהות יהודית

כ"ה בכסלו - ג' תקצ"ו, 164 לפני הספירה - חנוכה.

חג החנוכה נחוג במשך שמונה ימים, מכ"ה בכסלו עד ב' או ג' בטבת (תלוי אם חודש כסלו של אותה שנה חסר או מלא), לציון ניצחונן של יהודה המכבי וחילו על היוונים והמתיוונים ולזכר טיהור המקדש וחנוכתו בכ"ה בכסלו בשנת 164 לפסה"נ.

ניצחונם של המכבים הביא לשחרורה של ארץ יהודה משעבוד זרים, לביטול הגזירות שגזר אנטיוכוס הרביעי (אפיפנוס) על היהודים (איסור של שמירת השבת, איסור ברית מילה ועוד), לחידוש העבודה בבית המקדש ולכינונה של מדינה יהודית עצמאית.

בכ"ה בכסלו, כאשר נכנסו המכבים להיכל המחולל, לא יכלו להדליק את נרות מנורת המקדש, כי לא מצאו שמן טהור מפני שהיוונים טימאו את כל השמנים. נמצא רק פך שמן טהור אחד בחותמו של הכהן הגדול, שהספיק ליום אחד. ונעשה להם נס והשמן דלק שמונה ימים (ראה תלמוד בבלי, מסכת שבת כא:). מקור השם "חנוכה" בחנוכת המזבח. ויש המסבירים: חנוכה - חנו כ"ה: המכבים וצבאם חנו בכ"ה בכסלו לאחר ניצחונם.

מלחמתם של המכבים היתה על רקע רוחני. לא היה זה מאבק מתוך רצון להשתלט, אלא מאבק מתוך רצון לחיות חיי יהדות מלאים ולהתנער מכל כפייה של שלטון זר. לזכר נס פך השמן, המסמל את הפן הרוחני הזה של החג, אנו מדליקים את נרות החנוכה.

על פי החידון הבינלאומי לזהות יהודית

2. אתרים

כ"א בכסלו - ג' תשי"ז (1956) - משפחות ראשונות מגיעות לאשדוד (עיר הענקים).

מה הקשר בין השמות "אזוטוס", "אסדוד", "עיר הענקים" ו"אשדוד ים"? נגלה שכל השמות האלו מתייחסים לעיר אשדוד במשך התקופות השונות.

אשדוד המקראית

אשדוד נקראה בשמה של עיר מקראית מפורסמת שהיתה דרומה ממנה.

העיר המודרנית שנוסדה ב-1956 בשפך נחל לכיש שוכנת בשטח מישורי על ציר דרכים חשוב, במרחק קצר מתל-אביב (35 ק"מ) ומאשקלון (25 ק"מ). העיר ממוקמת במקום שהוא מרכזי כיום, אך היה אטרקטיבי גם לפני אלפי שנים.

אשדוד נזכרה לראשונה בכתבים מצריים עתיקים. בתקופת המקרא היתה "עיר הענקים". אשדוד נשארה בידי הפלישתים, ובני שבט יהודה לא הצליחו לכבשה ולספחה לנחלתם. תקופה מסוימת היתה אשדוד תחת שלטון הפלישתים כאחת מחמש הערים המרכזיות שלהם, והם הקימו בה היכל לאל דגון.

בספר שמואל מסופר כי לכאן גם הביאו הפלישתים את ארון הברית שנשבה בקרב אבן העזר (ראה שמואל א, ה), ולאחר שהוכו במגפת "עפולים" נאלצו להחזירו לידי היהודים. בימי המלוכה בישראל נכבשה אשדוד וכל מישור החוף בידי עוזיהו מלך יהודה (ראה דברי הימים ב, כו, ו). בתקופה מאוחרת יותר פלשו האשורים אל הארץ בימי סרגון מלכם (ישעיהו כ, א).

נביאי יהודה דיברו קשות על הפלישתים ועל עריהם הגדולות (ירמיהו כה, כ; עמוס א: ח, ג, ט; זכריה טו, ו). בבוא נחמיה ואנשיו מהגולה אל הארץ להקים את הריסות ירושלים ולהתיישב בערי השדה, היתה אשדוד עיר גדולה ותושביה, שהיו בין אויבי ישראל, הציקו לעולים ואמרו להכשילם במעשיהם (נחמיה ד, א). לפני שבא נחמיה התפשטו האשדודים בארץ ורבים מהם התיישבו בירושלים והתבוללו בקרב תושביה היהודים, והוא מספר "בימים ההם ראיתי את היהודים הושיבו נשים אשדודיות... ובניהם חצי מדבר אשדודית ואינם מכירים לדבר יהודית... ואריב עמם ואקללם" (נחמיה יג, כג).

בראשית החדירה היוונית לארץ בגלל ערכה המסחרי, התיישבו יוונים רבים גם באשדוד וקראו לה **אזוטוס** כשם עיר במקדוניה. אשדוד שמרה על מעמדה כבירת מחוז בתקופה ההלניסטית ותושביה היוונים הציקו ליהודים בימי המרד החשמונאי. העיר עברה לשליטה יהודית רק לאחר שיוחנן הורקנוס החשמונאי כבש אותה ומאז החלה בה התיישבות יהודית. הורדוס העניק את אשדוד במתנה לאחותו שלומית שהעבירה את השליטה בעיר לידי ליוויה, רעייתו של אוגוסטוס קיסר רומי.

בתקופה הביזנטית חולקה אשדוד לשניים, **אשדוד הפרשים** - בפנים הארץ ו**אשדוד ים**, ששכנה על החוף והיתה הגדולה משתי הערים.

במשך הזמן ירדה העיר מגדולתה והפכה לכפר חסר חשיבות. המלחמה על השליטה באזור התחדשה בתקופת מסעי הצלב, כאשר נערכו בה קרבות מרים בין נוצרים למוסלמים.

עד לתקופת המנדט היתה קיימת באזור עיירה ערבית בשם **אסדוד** שנבנתה על תל אשדוד (אשדוד הקדומה). במלחמת העצמאות ברחו תושבי העיירה, לאחר שהצבא המצרי נבלם באזור אשדוד על-ידי חטיבת גבעתי שהדפה את המצרים מאזור אשדוד סמוך ל"גשר עד הלום".

החל מ-1950 החלו להתיישב באזור עולים חדשים, מרביתם יוצאי ארצות המזרח. הם הקימו יישובים קטנים שהיו בסיס להקמת העיר אשדוד. בשנת 1956, ביוזמת עובד בן עמי, ראש עיריית נתניה ויהודי אמריקאי, פיליפ קלוצניק, יזמו את הקמת העיר. ב-25

בנובמבר 1956 הגיעו 22 משפחות ראשונות, רובן מצפון אפריקה שהתיישבו במעין מעברה שהוקמה במקום. אשדוד גדלה במהירות. קצב גידול האוכלוסייה בה הוא הגבוה בישראל בזכות נמל אשדוד, נמל שיועד להיות הנמל המודרני והגדול בארץ, עם דגש מיוחד לטיפול ביצוא פרי הדר, פוספטים ואשלג.

בעיר שלושה אזורי תעשייה ובהם מספר רב של מפעלים גדולים - תחנת כוח תרמית מהגדולות בארץ, בתי זיקוק, מפעלי חרושת עץ ומתכת, פלסטיקה, מזון ותרופות.

אתרים באשדוד

מצפה יונה - בין האתרים העתיקים בתחום העיר קבר מקודש למוסלמים - נבי יונס - שעל פי מסורות שונות הוא קברו של יונה הנביא. הגבעה שעליה נמצא הקבר שימשה גם את הבריטים בתקופת המנדט כתחנת משטרה שבה צפו על החוף כדי למנוע עליית מפעילים יהודים. המקום נקרא כיום מצפה יונה.

שמורת מבוא אשדוד - בה הריכוז הגדול ביותר בארץ של עצי שיטה מלבניה.

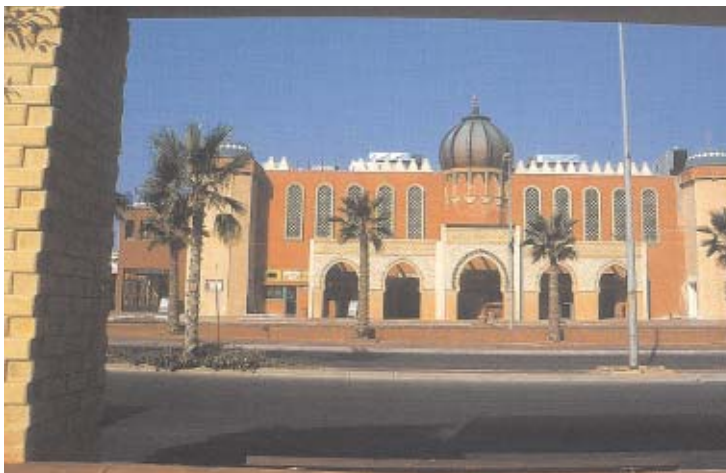
הדיונות הגדולות - טיול בטבע.

לפרטים נוספים ניתן לפנות למחלקת התיירות, טל' 08-8545481, 08-8545471.

על פי "סיפורי ערים, סיפורן של שישים וארבע ערים", בעריכת זאב ענר, משרד הביטחון ההוצאה לאור

ביבליוגרפיה

- אריאל - אנציקלופדיה לארץ ישראל, ד"ר זאב וילנאי.
- כל מקום ואתר - משרד הביטחון ההוצאה לאור.

"הבית האדום" בסגנון מזרחי, קרוב לשפת הים

חודש טבת

חודש טבת הוא החודש הרביעי מחודש תשרי והחודש העשירי מניסן.

מזל החודש: לפי המסורת היהודית נקרא המזל גדי משום שבו יוצאים הגדיים למרעה.

1. אירועים

ב' בטבת - ח' דחנוכה - זאת חנוכה.

היום האחרון של חנוכה נקרא "זאת חנוכה" מפני שמסיימים באותו יום את פרשת הנשיאים וקוראים בה "זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו". והטעם שקורין בחנוכה בפרשת הנשיאים, אף על פי שהנשיאים הקריבו את קרבנותיהם בניסן, הוא משום שלפי הקבלה נשלמה מלאכת המשכן ביום כ"ה בכסלו, הוא היום בו קרה נס חנוכה ויש בזה רמז לחנוכת המשכן (טור סימן תרפ"ד מהפסיקתא).

י' בטבת - יום הקדיש הכללי - יום צום.

ביום זה התחיל המצור על ירושלים לפני חורבן הבית הראשון כמו שנאמר "ויהי בשנה התשיעית למלכו, בחודש העשירי בעשור לחודש בא נבוכדנאצר מלך בבל, הוא וכל חילו על ירושלים ויחן עליה ויבנו עליה דיק סביב; ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה למלך צדקיהו בתשעה לחודש - ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ" (מלכים ב, כה א-ג). אם חל עשרה בטבת בערב שבת מתענין בו ביום ואין לדחותו, מפני שנאמר "בעצם היום הזה" וגם דוחה אחד משבעת ימי המשתה של חתן, אם חל בעשרה בטבת כי כתוב "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

בראשית ימי כינונה של המדינה קבעה הרבנות הראשית לישראל יום זה כ"יום הקדיש הכללי" לחללים שלא נודע יום מיתתם בשואה האיומה. ביום זה מדליקים נר נשמה ולומדים משניות לעילוי נשמות הקרבנות.

בעשרה בטבת מתענים מהשכם בבוקר עד צאת הכוכבים.

כ"ג בטבת תשכ"א (1961) - טביעתה של ספינת "אגוז" - העפלת יהודי מרוקו לארץ ישראל.

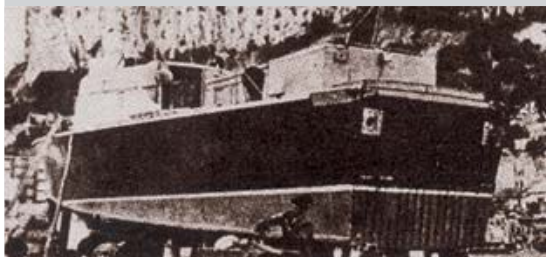
במשך הדורות היתה זיקה חזקה של יהודי מרוקו לארץ ישראל. על רקע זה נקל להבין את תנופת העלייה מקהילת מרוקו בהינתן האות.

המלך מוחמד החמישי התחייב לשמור על ניטרליות בסכסוך הפלסטיני. יהודים רבים בחרו להישאר במרוקו בהסתמכם על יחסו הנוח של המלך והכרזתו על שוויון גמור בין יהודים למוסלמים. ואכן עם קבלת עצמאותה של מרוקו (1956) לא זו בלבד שלא הורע

מצבם של היהודים אלא אף עלתה קרנם כעתודה למילוי משרות בכירות בממשל. אולם
אט אט סר חינום של היהודים.

ספינת אגוז

"אגוז היתה ספינת מעפילים קטנה, שפעלה כ-12 שנה לאחר שההעפלה לארץ הסתיימה
למעשה. היא שטה בין חוף שומם במרוקו לנמל גיברלטר, והובילה מדי פעם עשרות

עולים, ששלטונות מרוקו אסרו על יציאתם
לישראל. בינואר 1961 טבעה הספינה בים
סוער. ארבעים ושלושה יהודים, וכן מלווה
מטעם "המסגרת" - גוף יהודי שאירגן את
ההעפלה - טבעו. רב החובל הספרדי
וגיסו נמשו מן הים ומלח ספרדי טבע.

האסון שפך אור על רצונם העז של יהודי

מרוקו לעלות לישראל, על אף איסור השלטונות בארצם. לאחר האסון תבעו נציגים של יהודי
מרוקו, בתמיכת ישראל, גורמים יהודיים בעולם וכן ארצות-הברית וצרפת, כי תינתן רשות לאלה
מיהודי מרוקו הרוצים לצאת - לעשות כן. תוך מספר שבועות, ולאחר מספר מעלות ומורדות
בנושא, הדבר סוכם. קרוב לוודאי שגם עלייתו לשלטון של המלך החדש, חסן השני, סייעה.
מבין 44 הטבועים היהודים התגלו 23 גופות והן נקברו במרוקו. ב-1992 הועלו ארונות הנספים ארצה
ונקברו בישראל.

ניתן להיעזר בחומרי הלימוד הבאים:

- "דע את עמך - יהודי מרוקו", בהוצאת מרכז ההסברה.
- 50 על 50 - מאתיים אירועים וציוני דרך תש"ח-תשנ"ח, מרדכי נאור, משרד הבטחון
הוצאה לאור.

כ"ד בטבת תשכ"ח (1968) - הצוללת "דקר" נעלמה.

היעלמותה של הצוללת "דקר" בתחילת 1968 נחשבת לאחת הפרשיות הקשות בתולדות
צה"ל ומדינת ישראל.

הצוללת, שנבנתה בבריטניה, עברה שיפוצים ויצאה בדרכה מפורטסמות לחיפה ב-9
בינואר 1968. על סיפונה היו 69 אנשי צוות. היא עגנה בגיברלטר ב-15 בינואר והמשיכה
מזרחה, תוך שהיא עורכת אימונים בים התיכון. כשנודע בארץ שהצוללת עומדת להגיע

בתאריך מוקדם מהמתוכנן ביקשו ממפקד הצוללת להמשיך להפליג מספר ימים בים התיכון כדי לא "לקלקל" את טקס קבלת הפנים שתיכננו עבורה והצוללת נעלמה. הצוללת אותרה בייג בסיון תשנ"ט (1999). בחיל הים מתחזקת מאוד ההערכה כי הדקר טבעה לאחר שאניית סוחר ששייטה באזור פגעה בה. עם איתורה של ה"דקר" באה לסיימה אחת מהתעלומות הגדולות ביותר בצה"ל.

השם "דקר" מסמל עבור כולנו את המאמצים הבלתי נלאים לאורך שנים, עד לאיתור הנעדרים. אנדרטה לזכר צוות ה"דקר" נמצאת בבית הקברות הצבאי שבהר הרצל.

סמלה של הצוללת "דקר"

הצוללת "דקר"

אנדרטה לזכר ה"דקר" בבית הקברות הצבאי בהר הרצל בירושלים

חידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 13

ד"ר עמנואל בן-נאה

נא לזהות את היישובים, האישים והאירועים הקשורים ישירות או בעקיפין לחודשי כסלו-טבת המרומזים בשאלות/חידות הבאות, ולנסות לאתר את היישוב במפה האילמת, לכתוב משפט או שניים על חשיבותם ולשלוח למערכת עד סוף חודש טבת. יזכה בפרס המצליח לפתור את כל החידות.

1
חורי הגיעו מאוקראינה לאמריקה
אביהם היה מן "החטופים" שעל אף הכל החזיק בגחלת.
שם, בגלות אמריקה, גדלתי וגם בסמינר למורים למדתי.
לארצנו-שלנו לפני שמונים שנה עליתי.
בשעת חבלי לידת המדינה גולה חזרתי
ומיליוני דולארים למענה קיבצתי.
לגלות במצוקה נוראה נשלחתי
ואת הגחלת של "החטוף" עמי נשאתי.
קורת גג לאלפי עולים בניתי
ומה עצוב לגלות שברגע גורלי - כשלתי. מי אני?

2
ב"ים" של ירק נולדתי, לח, רטוב, שהיה שיכון קבע
למשפחות היתושים.
הדיירים הוותיקים הללו היכו והרגו בי ללא רחם.
גם הבדואים שבסביבה "תרמו" את חלקם.
ובכל זאת ועל אף הכל בעוד עשר שנים אגיע
לגילו של "עבד ה'".
ורמיזא לחכימא: אפילו שמי מעיד על צבעי (הירוק),
ושוכנת אני בקצהו הצפוני של השרון.

עדת מלחמה ועת נחמה.

צעירה אני מקודמתי ורק בת תשעים ותשע אני,
וכשהייתי בת תשע עשרה מי בא להכירני?
הנציב העליון הראשון ליהודה!
לכבודו ולכבוד אביו-מולידו שיניתי שמי,
והמשפט הראשון דלעיל רומז על כך.
קשה? ובכן: מצויה אני תריסר קילומטרין
מדרומה של טבריה.
ועוד טיפ: הסיומת בשמי הישן וגם בשמי החדש
הינה אותה סיומת.

נעים מאוד! גם אני עליתי מרוסיה
האמנתי בה ובעתידה ופעלתי רבות
במהפכתה
אבל אמא-רוסיה הפכה לאם-חורגת
ואני מכורה ולמולדת-אמת הגעתי
כאן עסקתי במימוש ה"ויאמר" הראשון
ואת שהופרדו לעליונים ולתחתונים
גייסתי
עם כל זאת בים התלמוד שחיתי.
לפני 58 שנה נפטרתי.
רמז: נהר + נהר = נהריים

אנו חיינו לא רחוק ממי ששר מעומק ליבו:
לבי במזרח - ואני בסוף מערב.
הוא ניסה לעלות לארצנו הנכספת - וכך גם אנו.
אכן, ניסינו אבל היס קם עלינו
ולמקום שלבנו בו לא הגענו
42 היינו ולפני 40 שנה נקטענו.
רמז: אפילו שם סירתנו-ספינתנו
מעיד על שיעור הסיכון
שגרמה לו אהבתנו.

סלחו נא לי מראש על "שחצנותי"
ובכן: אברהם אבינו - קנה;
יעקב אבינו - קנה;
דוד מלכנו - קנה.
וגם אני - קניתי, קניתי וקניתי.
מיליון דונם, היש בהם "שיעור"?!
רמז: לפי 56 נפטרתי, ואחוזת קברי
הפכה, משום מה, לאתר קדוש...

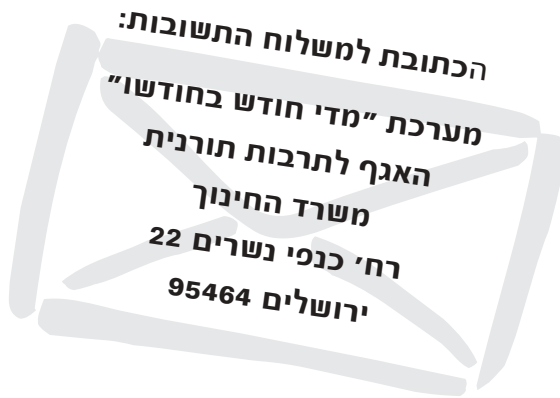
דרך ארץ!! אני בת מאה
ונולדתי למען הארץ.
במצוות-עשה של גאולתה
זכיתי וזיכיתי מיליוני יהודים
אין צורך במו"פ - טביעת אצבעותי הירוקות
בכל מקום בארץ!
אני הוא זה שברוסיה-הלבנה חי ופעל
(כמה קל לומר: חי ופעל!!)

פרשים מעולים, חוגרי חרבות עקומות,
לבושים בלבוש קוזקי, מכף רגל ועד
ראש....
לא יאמן, מה?! אבל זאת היתה
קבוצת עולים חדשים דתיים שבאו,
עם רבם (כן, כן!) להתיישב בארץ.
דיינו בכך? לא ולא! בכספי "החלוקה"
לא אבו לגעת. ומי נגע בם:
הבצורת, הארבה, הצבא התורכי.
ואף על פי כן ולמרות הכל, קיים יישוב
זה בן ה-92.

ביטוי חדש ורב עצמה לחיים יהודיים יצקתי
בלשון המעטה אומר: כי לא הובנתי
ולכן היה מי ש"דאג" לי הרבה - ונאסרתי.
מן המיצר קראתי - ושחררתי
וזה הוא היום שנגילה ונשמחה בו.

ונרמוז: מצוי הוא סמוך לרמלה,
ועוד: שתי מילים בשמו, הראשונה קשורה
במים
והשנייה, כשם רבם, שם אחד מאבות
האומה!

התכירוני? אני הוא זה שנולד בגולת הזהב.
בילדותי קיבלתי חינוך יהודי טוב,
המשכתי בלימודים באוניברסיטה והצטיינתי בה;
וכתוספת גם הייתי אלוף האיגרוף באוניברסיטאות.
למדתי באקדמיה הצבאית וגם בה הצטיינתי.
הייתי עו"ד וגם ד"ר. התנדבתי להילחם בחיה הנאצית.
ועל מה שראיתי במחנות הריכוז ומה קרה לאורח חיי
לאחר מכן מיותר לדבר, בקיצור אחי נלחמו בא"י
ואני, על אף החוק והתקנות, באתי להיות אתם.
כאן סייעתי ולדרגת אלוף הגעתי.
מה עצוב שבטעות בהרי ירושלים נהרגתי.
ביישוב שהוקם בחודש זה לפני 42 שנה מונצח שמי.
רמו: שמי הפרטי כשמו של צאצאם של בועז ורות.

או באמצעות הדואר האלקטרוני: tarbut-toranit@education.gov.il

פתרונות לחידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 12

1. הרב יוסף חיים מבגדד (בן איש חי)
2. נהלל
3. עין חרוד
4. נחמיה
5. ר' יהודה הלוי
6. יצחק שדה
7. רבי נחמן מברסלב
8. הרב אליהו מוילנא (הגאון מוילנא)
9. הרב יהודה חי אלקלעי
10. יצחק "קרל" נטר

הזוכים בחידון מס' 12:

1. יוסף ניצן - רחובות
2. ד"ר אברהם שלו - בית גמליאל
3. שמעיה כרמל - מעלות

מאוסף מוזיאון ארצות המקרא, ירושלים

מאת דרור אטקס

מצבות במקרא ובמזרח הקדום

"וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אותה מצבה ויצק שמן על ראשה. ויקרא את שם המקום ההוא בית אל..." (בראשית כח, יח-יט)

זוהי הפעם הראשונה בה מופיע במקרא הנוהג של הקמת מצבות. המעיין בהמשכו של ספר בראשית, כמו גם בספרים נוספים בתנ"ך, שב ונתקל במצבות המוקמות במקומות שונים ובנסיבות משתנות. מצבה זו של יעקב הוקמה בעת שנדר נדר להפוך את המקום לבית האלוהים במידה וישוב ביום מן הימים בשלום מהעיר חרן, לשם נמלט מזעמו של עשו ושם ביקש למצוא לו אישה (בראשית כז, מא-מו). נראה אפוא כי הקמת המצבה ויציקת השמן על ראשה, באו לבטא באופן מוחשי את תקפות הנדר ואת רצינות כוונתו של יעקב לקיימו. שנים לאחר מכן, בדרכו חזרה לארץ כנען, כאשר חותנו לבן דולק בעקבותיו, נקרתה ליעקב הזדמנות נוספת להקים מצבה.

"ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה והיה לעד ביני ובינך. ויקח יעקב אבן וירימה מצבה. ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו שם על הגל. ויקרא לו לבן יגר שהדותא ויעקב קרא לו גלעד." (בראשית לא, מד-מח)

כפי שמדגיש הכתוב, הקמתם של מצבה וגל האבנים בסמוך לה, באה להנציח את העדות להסכמה שהושגה בין שני האישים. אבל בפסוקים הבאים בהמשך מצוי הסבר נוסף:

"ויאמר לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני ובינך. עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה." (שם, נא-נב)

מסתבר שלמצבה זו היה תפקיד נוסף - סימון גבול טריטוריאלי. סימון גבולן של נחלות באמצעות מצבות שהעידו על בעליהן היה נוהג מקובל בתרבויות שונות במזרח הקדום, וידועות בעיקר מצבות גבול כאלה מממלכת בבל באמצע האלף השני לפנה"ס.

בהמשך חייו מזדמן ליעקב להקים מצבה נוספת והפעם בנסיבות נוגות למדי.

"ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה היא בית לחם. ויצב יעקב מצבה על קברתה היא מצבת

קבורת רחל עד היום." (בראשית לד, יט-כ)

זהו כמובן השימוש השגור בלשונו של המושג מצבה, הבאה לאזכר את שמו של אדם, את אירוע מותו ואת ציון מקום קבורתו. באופן דומה בחר אבשלום להנציח את עצמו עוד בחייו. ומעניין לשים לב לקשר בין זיכרון, מצבה ('יד' היא המקבילה למצבה בלשון המקרא) וצאצאים.

"ואבשלום לקח ויצב לו בחיו את מצבת אשר בעמק המלך כי אמר אין לי בן בעבור הזכיר שמי וקרא למצבת על שמו ויקרא לה יד אבשלום עד היום הזה". (שמואל ב' יח, יח).

פרשיית "יד אבשלום" אינה המקרה היחיד במקרא בו נזכרת נטייתם של אישים בעלי שאיפות פוליטיות מובהקות להקים מצבות אשר יעידו כי זהו שטח הנתון למרותם.

לאחר הניצחון על עמלק, חיפש שמואל את שאול כדי לומר לו את דבר ד':

"...ויגד לשמואל לאמר בא שאול הכרמלה והנה **מציב לו יד**". (שמואל א' טו, יב)

היישוב כרמל הנזכר כאן נמצא בשיפוליו הדרום-מזרחיים של הר חברון, אזור המרוחק מהנחלה של שאול, בתחום שבט בנימין שמצפון. נראה ששאול הציב את היד (המצבה) בעקבות הניצחון בקרב, כמנהגם של מלכי העת העתיקה להנציח את מפעליהם, השגיהם וניצחונותיהם בכתובות שנחקקו על מצבות, קירות מבנים וחפצים אחרים.

שבר מצבה (אסטלה) נושאת כתובת של סרגון ב' מלך אשור

הכתובת על המצבה כתובה בלשון האכדית בכתב היתדות. בכתובת נזכרים אירועים שהתרחשו במהלך מסעו של סרגון ב', מלך אשור, למערב האימפריה בשנת 720 לפנה"ס, לשם דיכוי מרד כללי שפרץ באזור. בראש המרד עמדה ממלכת חמת, שבצפון סוריה, ונטלו בו חלק מממלכות נוספות בסוריה - ארץ ישראל, כולל ממלכת ישראל שבה מלך הושע. המרד דוכא במהירות יחסית וכפועל יוצא מכך אף חוסלה ממלכת ישראל ותושביה הוגלו מזרחה (השווה מלכים ב' יז, א-ז). הכתובת מזכירה בין השאר את הגלייתם של לוחמים מצבא חמת וצירופם לשורות הצבא האשורי, וכן את הגלייתם של בני אשור שמרדו בסרגון והוגלו כעונש לחמת. נראה כי המצבה הוצבה באזור סוריה - ארץ ישראל לאחר מסעו של סרגון ב', להנצחת נצחונו בקרב.

באזכורים שונים המופיעים בשלושה מתוך ארבעת הספרים הנוספים בתורה (שמות כג כד, שמות לד יג, ויקרא כו א, דברים ז ה), ישנה התייחסות שונה מאוד למצבות והקמתן. בכתובים אלה נזכרת המצבה בסמיכות למזבח, לאשרה ולפסל, כולם סממני הפולחן האלילי בכנען. כתובים אלה מבטאים את התפישה המונותאיסטית הישראלית השוללת את קיומן של המצבות ואת הפולחן הנלווה אליהן ומצויה בהם הדרישה לנתץ ולהשמיד אותן, במסגרת המאבק בפולחנם של עמי כנען.

עם זאת, מעצם עובדת הידרשותו של המקרא חזור ודרוש לעניין המצבות, ברור כי פולחן המצבות רווח בישראל, לפחות עד ימיהם של המלכים חזקיהו (מלכים ב' יח, ד) ונינו יאשיהו (שם, כג, יד), שפעלו נמרצות לחיסולו.

מצבה (אסטלה) המתארת אדם סוגד לפני אל

מצבה זו, שנמצאה בצפון סוריה, עשויה מאבן בזלת ועליה חקוקה תמונה המתארת אדם הסוגד לפני אל הניצב על שור. האל מתואר כגבר מזוקן לבוש שמלה וחגור בחרב. על ראשו כתר קרניים שעליו גלגל החמה. ידו הימנית מורמת וידו השמאלית אוחזת טבעת וכנראה גם מטה. השור, סמל מובהק של עוצמה ופריזון בתרבויות המזרח הקדום, משמש כמלווה של האל וכ"כלי התחבורה" שלו. השור מילא תפקיד מרכזי בפולחן הכנעני וזכור כמובן מקומם המרכזי של העגלים במקדשים שהקים ירבעם בן נבט בדרך ובבית אל (מלכים א' יב, כח-כט). הגבר, שדמותו קטנה משמעותית ביחס לאל, לבוש שמלה ארוכה ועומד על גבי משטח כאשר ידו הימנית מורמת במחות סגידה כלפי האל. המצבה חקוקה בסגנון האמנותי הניאו-חיתי, האופייני לאזור צפון סוריה במאה התשיעית והמאה השמינית לפנה"ס, אך ניכרת בה גם השפעת הסגנון האשורי, במיוחד בתיאור דמות האל.

יפעת סלע

במדור זה, נכיר בעל חיים הנזכר במקורותינו וננסה ללמוד מעט על אופיו ואורחותיו מטקסטים קדומים וגם מחדשים.

פני הדור כפני הכלב...

בספר שמות (יא, ז) נזכר לראשונה ידיו הטוב של האדם - "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה..." הפסוק מופיע בתיאור הפסוקים את מכת בכורות והשלכותיה על עם ישראל אשר בקרבו לא ייזק איש וגם הכלבים לא יעזו לנבוח.

בהמשך ספר שמות, נאסרה אכילת בשר טריפה ואומר הכתוב: "לכלב תשליכון אותו" (שמות כב, ל), ומוסיף רש"י ואומר: "ללמדך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ומשום שלא חרץ לשונו לבני ישראל בעת מכת בכורות - יקבל שכרו, בשר הטריפה".

אולם, לא לחיוב בלבד נזכר הכלב במקרא, פעמיים בספר שמואל נזכר הכלב ככינוי גנאי: "מה עבדך כי פנית אל הכלב המת אשר כמוני?" (שמואל ב, ט, ח). שואל מפיבושת בן יהונתן ביראת כבוד את דוד המלך, המבטיח לו כי בעבור אביו יהונתן, יסעד על שולחן המלך תמיד.

"למה יקלל הכלב המת הזה את אדוני המלך?" (שמואל ב, טז, ט). שואל אבישי בן-צוריה את דוד המלך. מדוע תתן לו, לכלב המת הזה (שמעי בן גרא) לקללך, אצא אני ואסיר את ראשו.

כדימוי לכלל עם ישראל, מופיע הכלב בתלמוד (בבלי, סוטה מט:): "פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להישען - על אבינו שבשמים".

הכלב נזכר כ-30 פעמים במקרא ופעמים נוספות בתלמוד, מהמקורות עולה כי אבותינו הכירו את תכונותיו הבולטות של הכלב:

1. עירנותו ויכולתו לעזור בשמירה: "לא תגור במתא (עיר) ... ולא נבח בה כלבא" (פסחים קיג).
2. חוש הריח המפותח שלו הוכר כקנה מידה: "כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו" (פסחים לא:).
3. נאמנותו של הכלב לבעליו: "וישם ד' לקין אות... (בראשית ג, טו) - הכלב = "אות" - שהיה משמר צאנו של הבל הוא משמרו מחיית השדה ומעוף השמים (פרקי דרבי אליעזר).

אין ספק כי תכונותיו המיוחדות, חושיו החדים ונטייתו להיות מונהג - הכשירו את הכלב למלא תפקידים שונים.

כלבים בארץ ישראל בעידן המודרני

עם התחדשות היישוב היהודי בארץ, בתחילת המאה ה-19 משמשים הכלבים לרעייה ולשמירה, ולאחר מכן כבני לוויה מקובלים.

הערבים, תושבי הארץ התייחסו (ועדיין מתייחסים) לכלב כאל חיה טמאה האסורה במגע. ב-1987 החזיקו למעלה מ-130,000 בתי אב לפחות כלב בית אחד, ומספרם של בעלי הכלבים מתרבה בקצב של כ-5% לשנה. במהלך השנים בהם משמשים הכלבים בישראל לשמירה, מרעה, נחייה ובעיקר כחיות מחמד, הוקמו מועדונים ואגודות לכלבנות, אגודות צער בעלי-חיים, פנסיונים לכלבים ותערוכות ועוד.

כלב כנעני, כלב ישראלי!

הכלב הכנעני, אשר פותח מתוך מאגר כלבי הפריה בארץ הנו כלב אשר התמחותו בשמירה. גובהו עד 60 ס"מ, זנבו מעובה ושעיר וסגולותו הטובה הנה מסירות וזו גם הסיבה שהוא משמש ככלב נחייה.

ניסי אורות

שלושה ימים טובים הם בישראל על שם הניסים שנעשו לאבותינו ולנו, ואלו הם: פסח, פורים וחנוכה: ושלושתם שזורים באור, בהתגברות כוחות האור על כוחות החושך שבעולם: פסח - "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם (שמות י', כ"ג), פורים - "ליהודים היתה אורה" (אסתר ח', ט"ז), חנוכה - "הנרות הללו אנו מדליקים".

(הרב אברהם יצחק הכהן קוק)

מדוע רעשן בפורים וסביבון בחנוכה?

מדוע נוהגים הילדים לשחק בפורים דווקא ברעשן, ובחנוכה בסביבון? לכך שני הסברים:

א. כידוע, מלחמתנו בחנוכה הייתה כדי לשמור על צביונו הרוחני, וסמל לכך, משמש סיבוב הסביבון מלמעלה. לעומת זה בפורים, נלחמנו על גופנו הפיזי נגד גזרותיו של המן וסיבוב הרעשן - דרכו בידית מלמטה.

ב. בשני החגים נקטו גדולי האומה תגובה שונה: כנגד גזרותיו של אנטיוכוס השיב יהודה המכבי במלחמה שעה, ואילו אסתר התפללה וצמה בתגובה לגזרותיו של המן. כנגד כל אחת מתגובות מנהיגיו משחקים הילדים במשחקהם: בימי חנוכה - שהתגובה הייתה פיזית - מסובבים את הסביבון בדרך כלל למטה - על הרצפה. ואילו כנגד תפילותיה של אסתר שעסקה בדברים של מעלה, מסובבים את הרעשן בידינו למעלה (ולא על הרצפה כסביבון).

(על פי "במעגלי החיים", הרב יונה מצגר ונחום לנגנטל)

טעם קביעת השם "חנוכה"

חנו מאויביהם - כתב רבנו נסים, שלפיכך נקראו ימים אלו "חנוכה" - כלומר "חנו בכ"ה מאויביהם".

חנו מהמלחמה - ב"לבוש" כתב: חנו בכ"ה מנסיעתם למלחמה, מלשון הפסוק "ויסעו ויחנו" (במדבר לג).

חנוכת המזבח - בחידושי אגדות מהרש"א כתב טעם השם - על שם חנוכת המזבח. כדאמרינן בפרק רבי ישמעאל (ע"ו נב ב), דבית חשמנאי גזו אבני מזבח, ששיקצו אנשי יוון לעבודה זרה, והוצרכו לבנות מזבח חדש, ולכך נקרא חנוכה.

חנוכת הכלים: יש שכתבו שלא רק המזבח נתחלל, אלא כל הכלים שבמקדש נתחללו, והיו צריכים לקדשם, וכלים מתקדשים - על ידי שמחנכים אותם, כאשר מתחילים לעבוד בהם, ולכן נקראה "חנוכה" על שם חנוכת הכלים.

(איבי הנחל' לר' אייזיל חריף, דרוש יב)

התקוה

לעולם אין לאבד את התקוה, וגם אם תקוות ההיחלצות מהמציאות המרה נראית כאשליה על-טבעית, הרי אין לך דבר העומד נגד הרצון הטהור, וכל עוד האמת פועמת בלב האדם, אסור לו לאבד את התקוה. נצחון החשמונאים מוכיח זאת לדורות הבאים כי אף כאשר המצב נראה נואש - סופו של המאמין לנצח.

(על פי "ימי חשמנים" - כל אירועי וענייני ימי החנוכה, דיניהם ומנהגיהם, בהוצאת אבידע)

"נר מצוה ותורה אור"

סח הגאון הגדול רבי יעקב יצחק רודרמן זצ"ל, ראש ישיבת "נר ישראל" בלטימור את אשר סיפר לו החפץ חיים זי"ע:

נוהג היה החפץ-חיים לנסוע לעיתים קרובות אצל הגה"צ ר' נחום (ר' נחומקה) מהורדנא זצוק"ל - אותו ראה והחשיב החפץ חיים כמורו ורבו - ללמוד מהנהגותיו והליכותיו בקודש.

פעם ישב החפץ-חיים אצל ר' נחום בליל חנוכה, הלילה ירד, וכבר עברו כמה שעות וכבר כלתה רגל מן השוק ועדיין ר' נחום אינו מדליק את הנרות, ובשעה מאוחרת חזרה רעייתו של ר' נחום הביתה ורק אז הדליק את נרות החנוכה.

החפץ-חיים לא עצר ברוחו ושאל את ר' נחום לפשר הדבר, שהרי הרבנית יכלה לצאת ידי חובתה באמצעות הדלקת בעלה מבלי שתהא נוכחת - בשעה יותר מוקדמת, ואם כך למה המתין בהדלקתו עד שהרבנית חזרה?

הלכה היא - השיבו ר' נחום - שאם יש כסף לנר שבת או לנר חנוכה, נר שבת קודם משום שלום בית. רעייתי - המשך ר' נחום להסביר - מוסרת נפשה כדי לאפשר לי להקדיש חיי ללימוד תורה ועבודת ה', והיא נהנית להיות נוכחת בשעת ההדלקה, ה"שלום בית" מחייב אותי לחכות לה ולוותר על ההדלקה בזמן.

(על פי "דיני חנוכה", בהוצאת מכון למחקר תורני דגל ההלכה)

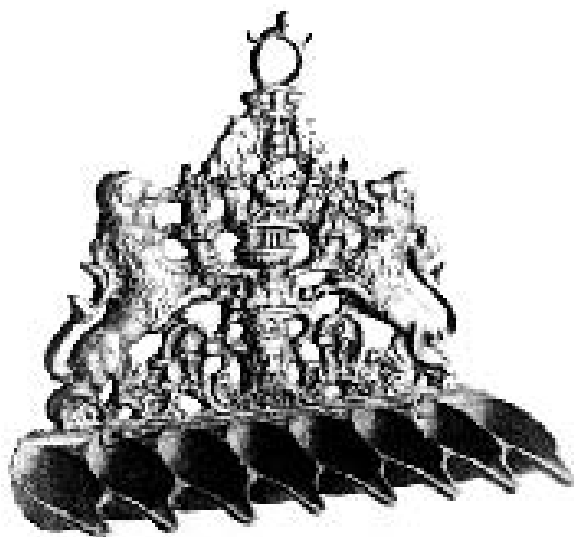

מדיני חנוכה

מצוות נר חנוכה מצווה חביבה וצריך אדם להיזהר בה, ולכן :

- א. חצי שעה קודם זמן ההדלקה אין לאכול וכמובן אין לעסוק בכל עיסוק אחר, ומשהגיע זמן ההדלקה אין ללמוד.
- ב. בלילה הראשון מדליק הנר הקיצוני מצד ימין, בשני מדליק נר הסמוך מצד שמאל ובו מתחיל ופונה לימין.
- ג. נוהגים להדליק בשמש, נר נוסף, מפני שאין אנו רשאים להשתמש וליהנות מנרות חנוכה אפילו לתשמיש קדושה. השמש חייב לעמוד גבוה או נמוך משאר הנרות.
- ד. יש להניח המנורה על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ - "ומניחו בצד שמאל של הפתח - כדי שיהא מסובב במצוות" (מזוזה לצד ימין והחנוכיה לצד שמאל והמדליק באמצע).
- ה. מי שדר בקומה עליונה, מניחו במרפסת או חלון הפונה לרשות הרבים.
- ו. הנרות צריכים להיות שווים בגובהם.
- ז. יש להניח את החנוכיה למעלה מגי טפחים (טפח = 8 ס"מ) עד יי טפחים שזוהי עיקר המצווה בבית. אך אם הניחם יותר מיי טפחים מהקרקע - כשר, אבל לא למעלה מ-20 אמה.
- ח. כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה ושמן זית מצוה מן המובחר. פתילות שהדליקו בהם פעם אחת מותר להדליק בהם למחרת וכן במותר השמן ניתן להדליק בו יום נוסף.
- ט. עיקר מצוותה להדליק בצאת הכוכבים ונמשך זמן מצוותה חצי שעה. יש מקדימים (כגון בירושלים) להדליק בשקיעת החמה ובלבד שיתן מספיק שמן שתדלק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. כמובן גם כשמדליק אחר צאת הכוכבים או אחר חצי השעה שאחר צאת הכוכבים, צריך שידלקו הנרות לפחות חצי שנה.
- י. ידליק כשכל בני הבית מקובצים ביחד ויברך ברכות 1) להדליק נר של חנוכה; 2) שעשה נסים. ו-3) בערב הראשון יוסיף ברכת "שהחינונו".
- יא. אפשר להדליק כל הלילה כל זמן שבני הבית ערים, ואם לא הדליק עד מאוחר בלילה ובני ביתו ישנים, ידליק בלא ברכה.

- יב. אחרי שידליק נר אחד לפחות יאמר "הנרות הללו" בנוסח שיש בו ל"ו תבות. אחרי ההדלקה אומרים "מזמור שיר חנוכה הבית" ו"למנצח בנגינות מזמור שיר" ובעדות אשכנז אומרים "מעוז צור".
- יג. מי שאין לו בכל ימות החנוכה הרבה שמן כדי שידלקו כל הנרות, שיעור הזמן החייב בהדלקה יתן בנר הנוסף באותו יום שמן כשיעור החייב בהדלקה, ומה שנשאר לו יחלק לשאר הנרות.
- יד. בערב שבת תמיד מדליקים נר חנוכה קודם לנרות השבת. אבל במוצאי שבת בבית הכנסת, בראשונה מדליקים נר חנוכה ובבית מבדילים בראשונה ואחר כך מדליקים נר חנוכה.
- טו. אורח המתאכסן אצל בעל הבית משתתף בפרוטה או שבעל הבית מקנה לו חלק בשמן.
- טז. בעל הבית שידוע שיתאחר לבוא יכול למנות את אשתו כשליחו להדליק במקומו.
- יז. כל שמונת ימי חנוכה אומרים "הלל" ומוסיפים "על הניסים" בתפילה ובברכת המזון.
- יח. בכל יום מימי חנוכה קוראים בפרשת הנשיאים.
- יט. נוהגים לאכול מאכלי חלב זכר למעשה יהודית. כמו כן אוכלים לביבות וספגניות מטוגנות בשמן זכר לנס פך השמן.

חג הסיגד (יום ההשתחוויה)

יהודי אתיופיה היו מנותקים במשך דורות מן העולם היהודי ויצרו את מסורותיהם התרבותיות בתנאים של בידוד וריחוק ממרכזי היהדות. אך בניגוד לדעה הרווחת של חלק מן הישראלים הוותיקים, התנייך בשלמותו היה בידי יהודי אתיופיה (אם כי בשפת געז ולא בעברית), יהודי אתיופיה קיימו את מסורת החגים השונים בדרכים משלהם, והשוני בין לוח החגים המקובל לבין לוח החגים שהיה נהוג באתיופיה הוא שלוח השנה של יהודי אתיופיה אינו כולל חגים שהתחדשו אחרי חורבן בית שני (חנוכה, פורים, לייג בעומר, ט"ו בשבט, ימי זיכרון ויום העצמאות).

וכאן מקומו המיוחד של חג הסיגד - חג הסיגד הוא יום משמעותי ביותר בחיי הדת של יהודי אתיופיה, וקיומו היווה תמיד מוקד לרגשות הדתיים והעדתיים של עדה זו.

שלושה מוקדים ציינו את קיום הסיגד:

1. הסיגד מזכיר את מתן תורה בהר סיני, כיסוד הברית עם ה'.
2. הסיגד מזכיר את חידוש הברית על ידי הגולים שחזרו לירושלים בימי שיבת ציון, כאשר עזרא ונחמיה אספו את העם, קראו בפניהם את התורה ועשו עמם אמנת נאמנות. הסיגד שימש הזדמנות להזכיר לעדת יהודי אתיופיה, המרוחקים מיתר בני עמם, את הצורך להיות נאמנים למצוות ולתורה על אף הסבל הכרוך בכך.
3. הסיגד שימש הזדמנות לעדה לחזור בתשובה, להפגין את נאמנותם לברית ולפנות בצום ובתחינה לאביהם שבשמים שיחזירם לארצם.

סדר היום הקבוע מדורי דורות שירת מטרת אלו:

1. בבוקר, כאשר העם שרוי בצום העלו הכהנים את התורה אל ההר, ואחריהם העם. בהגיעם למקום גבוה, נבנתה במה, ומעליה קראו הכהנים תפילות מיוחדות וקטעים מן התנייך.
2. הקטעים הנקראים כללו את סיפור מעמד סיני (שמות י"ט, כ) וסיפור הסיגד הראשון (נחמיה ח'-ט'). כן נקראו קטעי תפילה אחרים מספרי עזרא, מלכים, ירמיהו, ישעיהו, דניאל ותהילים.
3. הקטעים נקראו בגעז, תורגמו והוסברו באמהרית או בתיגרינית.

4. לאחר הקריאה והתפילות, הטיף הכוהן הגדול לעם ובירך אותו: זאת כדי להזכיר לעם את הצורך להיות נאמן למצוות כדי שיזכה לחזור לירושלים.
5. לאחר הטקס בהר, הוכנס ספר התורה לבית התפילות ונערכה סעודה חגיגית המלווה בשירים ובריקודים, ואז שוברים את הצום.
6. בני העדה שהו במקום ג' ימים או יותר כדי לספוג את קדושת המעמד.

בארץ ישראל בחג הסיגד עולים בני העדה לארמון הנציב בירושלים כדי לצפות משם על מקום המקדש. האנשים צמים כמו שצמו באתיופיה, נושאים את ספר התורה (האורית) בכבוד על הראש וקוראים בו, מתפללים למען כלל ישראל ולמען חיילי צה"ל. לאחר הטקס מגיעים לכותל וכל אחד מתפלל באופן פרטי. בגלל התנאים בארץ, השונים מחיי הכפרים באתיופיה - לאחר הטקס, במקום להישאר באזור ולזכות להכנסת אורחים מהמקומיים, חוזרים הביתה ושוברים את הצום.

(על-פי יוסף זבדיה)

הסיגד איננו רק חג. זהו עולם שלם המקפל בתוכו זיכרונות, מראות, צבעים וקולות - תמצית של ערגה וחלום, שכל תכניו הם ציון וירושלים.

עדת "ביתא ישראל" באתיופיה הכינה עצמה במשך דורות לעלייה לארץ ישראל. במוקד חיי הקהילה עמד העיסוק בשאיפה אדירה זו. רק כך ניתן להסביר את מבצע משה, שבו מסרו אלפים את חייהם, ומקום קבורתם לא נודע. המטרה הייתה מסע שאחריתו - ירושלים. דורות של כוהנים חינכו והכינו את העדה למסע. ביתא ישראל היא עדה מחנכת ומתחנכת מיסודה, ובהקשר זה, חג הסיגד הוא אירוע מחנך, מטהר, נותן תקווה וכוחות להמשיך להאמין בהתגשמות החלום. החג מאחד בתוכו יסודות חינוכיים, דתיים ולאומיים בדרך מעוררת פליאה.

חג הסיגד מגשר בין חשבון הנפש של הפרט, שזמנו יום הכיפורים, לבין מקור האסון המרכזי של העם - הגלות, שבאה על העם היהודי בגלל העדר יחסי אנוש מתוקנים. הנחת המוצא אומרת, שכדי להיות ראוי לעלייה לירושלים, אין די בצום של יום הכיפורים, בתיקון עצמי בתחום האישי ובצדק החברתי, אלא יש לקיים במודע, במשך שבעה שבועות תמימים, "ספירה" של ימים המוארים באור החזק של התשובה, התיקון האישי והכפרה של יום הכיפורים, וביום החמישים - עם סגירת המעגל השלם של ספירה זו, לשוב אל חוויית יום הכיפורים, הפעם - כקולקטיב שעבר חוויה מתקנת ועלייה במתח הערכי, האישי והחברתי.

על פי הסיגד - חג חידוש הברית והכיספים לציון, חינוך על הפרק מס' 15,

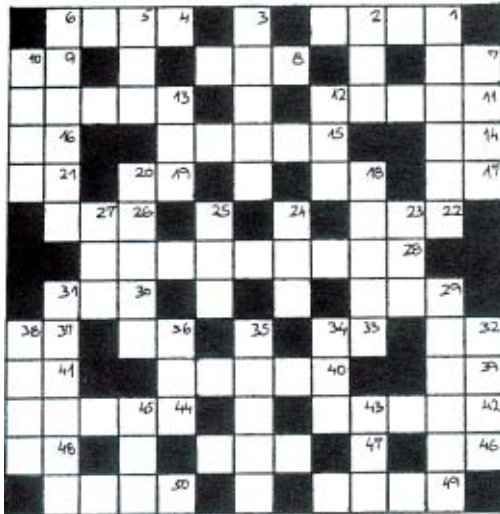
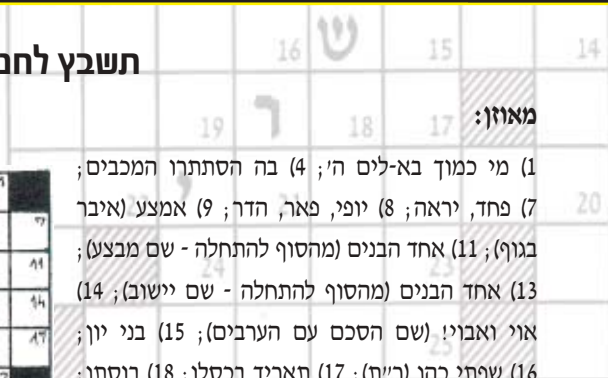
הוצאת האגף לתכניות לימודים, המטה לקליטת עלייה, המחלקה לקליטת תלמידים עולים

לוח המודעות מס' 124

תשבץ לחנוכה

- מאונך:**
- 1) מי כמוך בא-לים ה'; (4) בה הסתתרו המכבים;
 - 7) פחד, יראה; (8) יופי, פאר, הדר; (9) אמצע (איבר בגוף); (11) אחד הבנים (מהסוף להתחלה - שם מבצע);
 - 13) אחד הבנים (מהסוף להתחלה - שם יישוב); (14) אוי ואבוי! (שם הסכם עם הערבים); (15) בני יון;
 - 16) שפתי כהן (ר"ת); (17) תאריך בכסלו; (18) בוסתן;
 - 19) _____ היום עשה ד'; (21) רטוב; (22) נערה, בת;
 - 26) שתק, נאלם, החריש; (28) פזמון לחנוכה (בעת ההדלקה); (29) משחקים בהם בחנוכה (יחיד); (30) מוט; (32) נמצא, קיים; (33) שמו; (36) בתוכה; (37) ילד; (39) האות המוזיקלית (הסוף להתחלה); (40) רבים ביד; (41) עבודת אלילים היא _____ אבה; (42) אחד הבנים (מהסוף להתחלה - אחד משבטי ישראל); (44) זמן הדלקת נרות לפי אחת הדעות (מהסוף להתחלה);

46) עם ישראל _____ (מהסוף להתחלה); (47) לקח; (48) הכר! התודע! (49) בשעת _____ של הכוכבים מדליקים נרות; (50) זקן מאוד.

מאונך:

- 1) כהן גדול בזמן החשמונאים; (2) הזילו דמעות; (3) _____ מגוש חלב; (5) גבורה, כח; (6) אומרים אותו בכל יום מימות החנוכה; (7) פיתוח המידות (מרומז בשם החג); (10) מְרֵשָׁה, נציג, נבחר; (12) _____ ישמח לבב אנוש; (13) סימן, חלק מהתשובה; (18) כל האותיות שכתובות על הסביבון בארץ ובח"ל; (20) _____ עושה מצווה; (23) הלל בבלבול אותיות; (24) אבוקה, נור; (25) בימים _____ בזמן הזה; (27) בושם; (29) שחקו בהם הילדים בזמן המכבים; (31) היום השביעי; (32) בן יון; (34) בעזרתו מדליקים את הנרות; (35) כלי לניקוי הבית; (36) בה הקריבו בימי היוונים; (38) ניצל; (43) חוסר חיים; (45) שיר הרדמה

על-פי "כזה ראה וחדש" פעילויות והפעלות לחודשי השנה ולמועדי ישראל, חלק א, בעריכת מיכל בלאו (שינובר), בהוצאת מופת

ראה פתרונות בסוף הגיליון

חנוכה

1. היסטוריה

מטרה: היכרות והזדהות עם הסיפור ההיסטורי.

עזרים:

- טבלת סקר דעת קהל לכל זוג (מצ"ב).
- כלי כתיבה.
- תקציר הסיפור ההיסטורי (מצ"ב).

מהלך הפעילות:

חלק א'

- חלוקה לזוגות (חונך + חניך).
- כל זוג קורא את תקציר הסיפור ההיסטורי וממלא את טבלת סקר דעת הקהל.

חלק ב'

- הקראת הדברים שנכתבו.
- דיון על התגובות שנכתבו בטור האחרון של הטבלה - את/ה - תגובת החונך והחניך למאורעות).

"היה היה"

הדבר היה לפני יותר מאלפיים ושלוש מאות שנה, במאה הרביעית לפני הספירה. תרבות יוון החלה להתפשט בעולם. החירות הדתית של היהודים בארץ יהודה (כך קראו אז למדינה), נשמרה תחת שלטון יווני בשם "בית תלמי". אולם, לאחר שנים אחדות, היתה ארץ יהודה מוקפת בערים יוניות.

בהרבה ערים הוקמו בתי ספר לחינוך גופני ותאטרונים שלא מצאו חן בעיני היהודים. המוני העם ביהודה לא אהבו את המנהגים היווניים.

שומרי המסורת ראו בתרבות יוון סכנה ממשית למסורת היהודית.

כשעלה אנטיוכוס לשלטון הוא רצה להשליט את תרבות יוון גם על יהודה ואסר על קיום מצוות הדת היהודית. מי שקיים מצוות - נענש קשה.

בספר "חשמונאים" מסופר שהמרד ביוונים החל כאשר מתיתיהו הכהן החשמונאי ממודיעין, סירב להשתתף בעבודת אלילים. מתיתיהו הרג את הקצין היווני שבא לכפות את הגזירה והוא ברח להרים כשאליו מצטרפים רבים מנאמני דת ישראל.

המרד התפשט במהירות על פני כל הארץ.

לאחר מות מתיתיהו החשמונאי, כשנה לאחר פרוץ המרד, עמד בנו, יהודה המכבי בראש המרד. יהודה המכבי וצבאו הקטן התגברו על צבאה הגדול של יוון. הם הציבו מארבים לכוחות האיוב ותקפו תקיפות פתע בלילה.

ביום כ"ה בכסלו, כבשו יהודה המכבי ואנשיו את ירושלים, טיהרו את המקדש וחנכו אותו. כשנכנסו בני חשמונאי למקדש, מצאו רק פך שמן אחד, פך זה הכיל שמן להדלקה ליום אחד בלבד.

אירע נס והמנורה דלקה במקדש במעט השמן שהיה, שמונה ימים. מאז, הונהג להדליק נרות חנוכה שמונה ימים מדי שנה בשנה בכ"ה בכסלו.

2. "קול יהודה" – משצ'יק אהט'ח (חשיבות התקשורת בזמן מלחמה)

המטרה: להבין בדרך חווייתית את חשיבות התקשורת בזמן מלחמה.

גיל: ביניים, בוגר

זמן: 45 דקות

מהלך ההפעלה: קיימות אפשרויות מספר לשימוש בתסכית:

א. הקלטה מוקדמת מוקלטת (על-ידי שני קריינים) שתושמע למשתתפים. בעקבות ההשמעה ייערך דיון בשאלות כמו:

- מהם המסרים שהשידור רוצה להעביר?
- מהי חשיבותם של שידורים מחתרתיים?

ב. השמעה של התסכית, שהוכן מראש על-ידי שלושה חניכים. לאחר ההאזנה מחלקים את הנוכחים למספר קבוצות, וכל קבוצה מכינה תשדיר שירות כתגובה לתסכית. לצורך זה ייקבעו מספר קריטריונים לאפיון התשדירים, כמו:

- משך זמן קבוע - 2 דקות.
- מקוריות הרעיון.
- שילוב כל המשתתפים.
- ייחודיות לתשדיר מחתרתי.

הצעות לנושאים לתשדירים

כתבה א: חיילי הצבא היוונים נכנסים לבית-המקדש.

כתבה ב: תדריך בשטח על-ידי יהודה המכבי.

כתבה ג: המכבים בבית-המקדש.

בתום זמן הכנה של 15 דקות תצגנה הקבוצות את התשדירים.

ג. תליית כרזות על-גבי קירות החדר לפני השמעת התסכית. כל כרזה מבטאת איסור אחר שמביע הכרזו, כמו: "לא יהיו עוד לימודים של תורה ויהדות!"

עם תום השמעת התסכית יעברו החניכים בין הכרזות. כל אחד יתיישב מתחת לכרזה שלדעתו מביעה את האיסור החמור ביותר, המשפיע על קיומה של מדינה עצמאית. יש להקפיד ולתלות כרזה ריקה, כדי שניתן יהיה להוסיף בה עמדה נוספת. מתחת לכל כרזה מתגבשת קבוצה.

כל קבוצה תבנה את ההנמקות לעמדה שלה. בהמשך יציג נציג מכל קבוצה את עמדת קבוצתו, וייערך דיון כולל בין כל הקבוצות על-ידי הנציגים או כל המשתתפים (נקודות לדיון בסעיף א').

התסכית

קריין: כאן קול יהודה מירושלים. הנה החדשות מפי אלעזר בן-מתתיהו: כתבנו בעיר מוסר כי מאז כבשו היוונים את הארץ נעשה המצב קשה יותר ויותר. אמש החליט המלך אנטיוכוס אפיפנס על כמה חוקים חדשים, והרי הם לפניכם:

- כרוז:**
1. לא יהיו עוד לימודים של תורה ויהדות.
 2. כל החגיגות הדתיות - ברית מילה, בר-מצווה וחתונות יהודיות - יופסקו.
 3. לבית-המקדש ולכל מקום של תפילה יכניסו פסלים של אלוהים זרים. היהודים חייבים לתת כבוד לפסלים האלה.
 4. אסור להחזיק אוכל כשר במסעדות.
 5. בסוף שיזורי הטלוויזיה לא ישמעו עוד את שירי עם ישראל, אלא את ההמנון היווני.

קריין: כתבנו הגיע ברגע זה, ואתו ההודעה האחרונה:

כתב: חיילי הצבא היווני נכנסים לבית-המקדש! על כתפיהם הם נושאים אלונקה, ועליה פסל גדול! יהודים בעיר אמרו, שראו את החיילים יוצאים מבית-המקדש ובידיהם ספרי תורה, והם זורקים אותם לאש. ברגע זה ממש נכנס מפקד הצבא היווני לקודש-הקודשים.

קריין: לא נסכים! יקום עם ישראל להילחם יחד באויב היווני. אני קורא לכל היהודים, שקיבלו עליהם את דת יוון כיוון שפחדו, לחזור אלינו ולבוא להילחם!
(אפשר לשלב קטע מוסיקלי).

הפסקה

קריין: פלוגת הלוחמים היהודים, ובראשם המ"פ יהודה המכבי, הגיעו לירושלים אחרי-הצהריים מהבסיס במודיעין. הרמטכ"ל מתתיהו חילק את הארץ לאזורים, וכל אחד מבניו - אלעזר, יוחנן, יונתן, שמעון ויהודה - מפקד על אזור אחר. נעבור בשידור ישיר לכתבנו, הנמצא בשדה הקרב. אליך צוריאל.

כתב: אני עומד על הר הזיתים ומסתכל לכיוון בית-המקדש. אני רואה את המכבים רצים, ובידיהם לפידי אש. אינני יכול לראות מה קורה שם. האוויר מלא אבק ועשן, רעש וצעקות. אינני מבין מה קורה כאן, חיילים יוצאים מהמקדש. אלה היוונים. הם בורחים. אני לא מאמין!

(רעשים. "סליחה, תקלה").

קריין: אנו מצטערים על ההפסקה. נחזור אל כתבנו צוריאל, הנמצא בשטח.

כתב: זהו שידור ישיר מבית-המקדש. אני רץ עם המכבים. אנחנו נכנסים למקדש השרוף. הכול כאן שבור ומלוכלך. כדי שמן שבורים על הרצפה. אנחנו רצים קדימה. רגע, רגע, אני רואה כאן משהו. מה זה? המנורה! מנורת בית-המקדש! חייבים להדליק אותה! היום, עכשיו! כולם מחפשים כאן אחרי קצת שמן. יהודה המכבי מתקרב, ובידו כד שמן קטן. אינני מאמין שזה יספיק אפילו ליום אחד...

באדיבות "הפעלופדיה", אנציקלופדיה לפעילות חברתית, החברה למתנ"סים, בהוצאת משכ"ל, ידיעות אחרונות
עובד על-פי רננה גרין מתוך "חנוכה" בהוצאת מרכזיה פדגוגית, חיל החינוך והגדנע, צה"ל

3. ארכיטקטורה

מטרת המשחק: להבין עבור מה לחמו המכבים.

חלק את המשתתפים לשלוש קבוצות: קבוצת היוונים, קבוצת המתיוונים וקבוצת המכבים ותומכיהם.

המדריך (עם או בלי החניכים) משמש כ"מרכז עצבים".

המדריך זורק "פצצה" (בעיה מסוימת) וכל קבוצה מטפלת בה לפי השקפותיה. הקבוצות דנות בבעיה ומסכמות מה הן היו עושות וכיצד היו מגיבות לאירוע. הקבוצות מביעות את דעתן בפני כולם וכל קבוצה מגיבה על סיכומי הקבוצה השנייה.

בעיות "פצצות" לדוגמה:

1. במזל טוב נולד למשפחה יהודית בן זכר. במלאת לו 8 ימים מתלבטת המשפחה אם למול את הילד. האב מעדיף לדחות את המילה בגלל גזירת אנטיוכוס נגד המילה. האשה דורשת להסתכן ולמול את הבן עכשיו ולמלא רצון די.
2. שליח מיוחד בא לתווך בין המכבים ליוונים ומציע פשרה. בית המקדש יחולק לשני אגפים - אגף של היהודים שבתוכו יורשו היהודים להקריב את קורבנותיהם ואגף ליוונים שבתוכו יורשו המתיוונים לעבוד את אליליהם.
3. הועלתה הצעה על-ידי המתיוונים שמנלאוס המתיוון שקנה את משרתו בכהונה הגדולה בכסף רב משיך לכהן בתפקידו, אבל יתחיל להקפיד בדיני ישראל.
4. הגיע ציר מהסנט הרומאי עם הצעה שהמכבים יכירו בשלטון רומי בארץ ותמורת ההכרה יתנו היוונים חופש דת בארץ.
5. הממשל ביקש לטובת האימפריה היוונית שישנו את תכניות הלימודים בבתי-הספר ובישיבות. וכתחליף יוצעו לימודי תרבות יוון: מוסיקה, פיסול, ציור ותאטרון.

6. הממשל מציע מלגות למצטיינים בספורט המוכנים להתעמל ערומים ולשתפם באולימפיאדה הקרובה.

7. השלטון היווני פונה לילדים להלשין לממשל על שמירת היהדות על-ידי הוריהם.

4. סיפור חג החנוכה

מטרה: לימוד מהנה של סיפור חג החנוכה.

עזרים:

▪ דפים עם רשימות של מושגי החג.

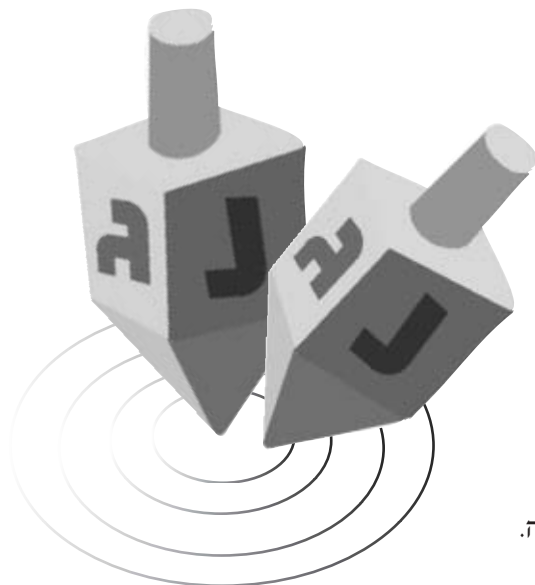
▪ כלי כתיבה, דפים ובריסטולים.

קהל היעד: גילאים 9-15.

משך הפעילות: כ-45 דקות.

שלבי הפעילות:

- חלוקה לקבוצות.
- חלוקת רשימות מושגים.
- הכנת סיפור חג החנוכה בתת-קבוצות.
- הצגת הסיפורים השונים בפני הקבוצה כולה.

מהלך הפעילות

- מחלקים את הקבוצה לקבוצות בנות 3-10 משתתפים.
 - כל קבוצה מקבלת בדף רשימה של מושגים ממושגי חג החנוכה.
- רשימות מושגים (לדוגמה):

קבוצה א'

פרסום הנס, גזרות אנטייוכוס, פך שמן חתום, מרד, "מי כמוך באלים ה'", קורבנות אלילים, מורדים, שחרור החשמונאים, מנורה.

קבוצה ב'

נס גדול היה פה, סביבון, כ"ה בכסליו, מזבח, חשמונאים, להשתחוות לפסל, מנורת המקדש, מעטים מול רבים, "מי לה' - אלי".

קבוצה ג'

הלניזים, חכמי ישראל, שחרור בית המקדש, שלטון החשמונאים, מרד החשמונאים, התיוונות, פך שמן זית טהור, גזירת אנטיוכוס, חג אורים.

על כל קבוצה לחבר את סיפור חג החנוכה כשהיא חייבת להשתמש בכל המושגים שקיבלה. את הסיפור יש להציג בפני המשתתפים בדרך מיוחדת (המחזה, שירה, פרסומת...).

הערה: הפעולה מתאימה לקבוצות אשר סיפור החג הבסיסי מוכר להן.

על פי המרכז לתכנים ותקשוב של הסוכנות היהודית בהנהלת ד"ר מוטי פרידמן

<http://www/jajz-ed.org.il/resourcec/hanuka/pl.html>

5. שיר זכור

לאחר לימוד סיפור החג והשירים המתאימים לתוכן הסיפור יציירו החניכים ציורים לפי רצף הסיפור ההיסטורי ויצמידו שיר מתאים לכל תמונה שציירו.

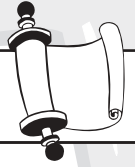
6. קרא! בשם

מיועד לגילאי 6-10.

ציוד: שולחן וכיסאות, סביבון, נייר ועיפרון לרישום.

מהלך המשחק:

1. מסובבים את הסביבון ומחכים עד שיפול.
 2. קוראים בשם אדם או מקום המתחיל באות המופיעה על פני הסביבון.
 3. כדי לזכות בנקודה הקורא הראשון צריך לתאר במשפט קצר את חשיבותו של האדם או המקום שהתחיל באות שהופיעה על פני הסביבון.
 4. הקורא המצליח להביע מושג, אדם או מקום, הקשורים לחנוכה זוכה בשתי נקודות.
- הערה:** ניתן לגוון את הפעולה על-ידי שליפת פתקי אותיות א, ב, מכובע בסגנון "חידון במושגי חנוכה" (לרעיונות למושגים ניתן להיעזר בפעולה מס' 4 שלעיל או ב"מדי חודש בחודשו", גיליון מס' 119).

חידות וחידודים (ראה פתרונות בסוף החוברת)

תולדות

1. מה הם שני האירועים בחיי יעקב הקשורים בשורש הדקדוקי של שמו?
2. חסידי הכפיר בארץ הזאת.
3. היאחות מושכת בוואדי.
4. אפשר היה להשתמש בהם לצורך אפיית מצות מפני שרכושנו הם.
5. תלמידות סוף בית הספר היסודי הרגישו את רבקה.

ויצא

1. השלם את הנאמר אחרי כ. הדמיון (כל קו מייצג מילה):
 - א. והיה זרעך כ _____
 - ב. וירא יעקב את פני לבן והנה איננו עמו כ _____
 - ג. ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגנב את לבבי ותנהג את בנתי כ _____
2. השלם את הציטוטים הבאים, שבכולם צורת המקור המוחלט קודמת לפועל וצמודה לו:
 - א. וכל אשר תתן לי _____ לך.
 - ב. ותאמר אלי תבוא כי _____ בדודאי בני....
 - ג. ועתה _____ כי _____ לבית אביך למה גנבת את אלהי:
3. באיזה עניין נזכרים המספרים הבאים:
 - א. שלושה
 - ב. שבע
 - ג. עשרה
 - ד. עשרים

4. תצרפו את השמאלי לחבי"ד בעקבות הבטחת ד' לעקב.
5. לקרוא לבנים שם / היתה זכות האם. פעם ויתרה לטובת האב / והילד הוליד מורה ורב.

וישלח

1. הקמת מבנים היתה ממש חג למקנה.
2. מאפייח ביתית.
3. בירור הדין דורש עד שדיבורו יפה – אלמעשה – לעד שהזמן לא היה פח.
4. השלם: התקין עינמו לשלושה דברים ל _____ ל _____ ול _____ (רש"י)
5. טרם העלייה בואכה בית אל / ולפני שייקרא שמו (ב)ישראל כדי להיטהר לעילא ולעילא / נטמנו חמה תחת האלה.

וישב

1. מי הם השניים שאמרו "הכר נא"?
2. בשעת הנאתו / הבטיח המלצתו בבוא גאולתו / ושובו לפעולתו, שכח דברתו / והשאירו ברעתו.
3. לא יגום ולא יישן הבכור.
4. קוראים אנו בתורה דברי קשוח ואמת שעל פי שניים או שלושה עדים יומת חמת – התדע עדים שלושה נטולי פח שהצילו אישה מאוטודפּה? (מעשה אמונה)
5. היכן דורש רש"י מילה לפי ראשי התיבות שלח?

מקץ

1. במגילת אסתר מצויים מספר ביטויים המקבילים לביטויים בפרשתנו. לחלן אחדים מהם. מצא את מקבילותיהם בפרשתנו, ונסח למצוא קשר רעיוני בין השניים:
 - א. אסתר א, כא – ויטב הדבר בעיני המלך והשרים...
 - ב. אסתר ב, ג – ויפקד המלך פקידים בכל מדינות מלכותו ויקביצו את כל נערה טובת מראה...
 - ג. אסתר ג, י – ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה לחמן.
 - ד. אסתר ו, יא – וירכיבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו...
2. מסביב לשולחן יושבים לאכול / מגיש המלצר לקטן ולגדול
 - מנות שונות מנות מזון / ולחש להם "לתיאבון"
 - לא ירבה ולא ימעט / הכל ניתן לפי תפריט
 - אך לאחד נתן כשי / הרבה הרבה יותר מדי
 - מה בו ראה? מה יתרונו? / יגע ומצא לו פתרונו.

3. לב מי נתמלאה דאגה וחרדה / למראה כסף שנמינא במזוודה.
4. מצרים הגרים בבירת סודן.
5. מיטב שירי ט"ו בשבט (רמז: אתה רץ).

ויגש

1. לעלובים ולדודפים רע לא זכר / תחת נקם – נשיקה בחר.
2. אב ובן שזמן רב בורוע נפרדו. בהיפגשם מתוך בכי ונשיקה ניצמדו.
3. בית הספר לבנות ירד, כדי שהמינב יחיה משביע רצון.
4. לא הרשה לרתום את הסוסים למרכבה.
5. בקיאות ברשי"י – באיזה מעשה יוצא דופן ביטא יעקב אבינו את יחסו השלילי לחוץ לארץ.

ויחי

1. איזו ברכה המוזכרת בפרשתנו התמושה ומתממשת עד היום הזה בקרב חלק מעדות ישראל.
2. פעם היה לוח הזמנים בארץ כנען זול.
3. התשלום של חבר ההסתדרות המשול לחמור.
4. העברת נקודה ממקומה / הופכת בהמה לחומה.
5. רביעיית מ"ם בראש השם / ומ"ם כפול באחריתו וחשבון מ"ם ומחצית מ"ם / ושישה יפתרו אותו (ר' יהודה הלוי)

שמות

1. ידוע העיקרון, שעל האדם מוטלת חובת ה"השתדלות" ואל לו לפעול בדרך של "שב ואל תעשה" מתוך השלכת יחבו על ההשגחה. הדגם את מימושיו של העיקרון הזה מתוך אירוע מסוים המסופר בפרשתנו.
2. מקומות ישוב מאוכלוסים הרבה הראויים לרחמנות.
3. בעל הנס מאיר באש.
4. מי זה האיש – גיסות לו שיש למענן פעם אף התגושש?
5. בקיאות ברשי"י – בתחום הפסיכולוגיה החינוכית מרבים להשתמש במונח אמפתיה כך נהג גם משה רבינו במלחמת עמלק. כאשר ישב על אבן "ולא ישב לו על כר וכסת". אמר ישראל שרויין בצנער אף אני אחיה עמכם בצנער (רשי"י לשמות ז:יב). לדידו של רשי"י, קדם למה מישהו אחר, שנהג על פי אותו עיקרון מזהו, ובאילו נסיבות?

על-פי "שאל בנך ויגדך", אריה פלהיימר, שאלות מנחות וחיזות מחכימות בפרשת השבוע, פסגות

פדיון שבויים

חיי השבוי

הקדמה

לא הרבה אנשים זוכים לצאת מהשבוי כדי לספר את סיפורם, אבל להלל אונסדורפר היה סיפור ייחודי, סיפור של גבורה ואמונה, המובא בהמשך כדי להמחיש את בעיות ואתגרי השבוי.

הלל אונסדורפר, יליד תל-אביב, למד בישיבת בני-עקיבא ברעננה. הוצב בקו התעלה במלחמת יום הכיפורים. לאחר שיחרורו מהשבוי המצרי נמנה על מקימי קיבוץ קשת ברמת הגולן, הוסמך לרבנות וכיהן כרב של קיבוץ בית רימון. נספה בתאונת דרכים.

הרהורים מהשבוי המצרי

שבת חול המועד סוכות תשל"ד, י"ז בתשרי תשל"ד, 31 באוקטובר 1973. עשר וחצי בבוקר. הלל מפנה מבטו לאחור. מן המוצב שלו, מוצב המזח, עדיין מיתמרים עמודי עשן. זהו, זה נגמר. הקרב האחרון... הלל נושם עמוקות, ומחזיר מבטו קדימה. ועכשיו, מהרהר הלל, מה יהיה עכשיו? יכו אותנו? יענו אותנו? זה יכאב? ומה נגיד בבית, כשנחזור? ומתי נחזור? נלחמנו עד הסוף, עד שהפיקוד אמר לנו להיכנע. אלמלא פקד עלינו משה דיין, שר הביטחון בעצמו, לא היינו נכנעים. בטוח שלא.

42 חיילים החלו את המלחמה הנוראה הזו במוצב המזח. חמישה לא ישובו ממנה לעולם. 21 לוחמים נפצעו, רק 16 חיילים, הלל ביניהם, יצאו ללא פגע. הלל כובש את פניו בקטיפת הארגמן של ספר התורה שאותו הוא לוקח מהמוצב, מתחיל לפסוע לעבר הסירות הממתינות במים לשבויים. והוא והספר כמו גוף אחד, דומה כאילו לפני המחנה הקטן והעגום הולך ספר תורה עם רגליים.

באחד מאותם ימים חשוכים הבחין הלל, כי מבלי משים ממלמלות שפתיו כל העת. מה מלמל? פרקי תהלים, רובם ככולם פרקים מתוך פסוקי דזמרה ומפרקים אחרים בתפילה, הוא החל

להתבונן בעומק המהות של המילים שאמר, ושאלות קשות ביותר עלו במוחו הקודח. הרהוריו הנוקבים, שחלחלו עד שורשי נפשו, הביאו אותו למבוי סתום. הוא החליט לעשות מעשה: להפסיק לומר פרקי תהלים. כבר לא היה בטוח שאומנם יש אמת בפסוקים אלה. ואז גילה דבר מפתיע - כאשר הפסיק להתענות במחשבות על משמעות הפסוקים, החל שנית למלמל אותם. האמונה והביטחון בקדוש ברוך הוא, שהתחזקו בקרבו יותר ויותר, הפחיתו מסבלו. פשוטו כמשמעו. בעת חקירות נוקשות, בעת התעללויות לשמן, עלה לפתע במחשבתו הפסוק מתהלים, הנאמר בתפילת ה"הלל": "כל גויים סבבוני בשם ה' כי אמילם" (אכריתם). הוא חזר על הפסוק והרהר במילותיו, וכך הקל על סבלו, ודימה בנפשו כי השעות הקשות חולפות מהר יותר.

אחד הפסוקים מתהלים, שדיבר אליו במיוחד, היה: "גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע, כי אתה עמדי". פסוק זה היטיב לתאר את תחושתו שם, בלב התופת.

וכך, בעודו מהרהר בינו לבין עצמו, ומחזק את רוחו בתאו הקטן והמבודד, שמע לפתע דפיקות בקיר ומישהו קורא לו מהתא השכן: "הלל! אתה שומע אותי?"

אסור היה להם באיסור חמור וחד-משמעי לדבר איש עם רעהו, באותו בוקר ספג הלל מכות רצח, והוא העדיף שלא להסתכן בסיבוב נוסף. אבל, הדפיקות לא פסקו, והקריאות החרישיות בשמו המשיכו. לבסוף לקח הלל את הסיכון ושאל בלחש: "מי זה?" "ציפופו", שמע את התשובה.

לא היתה זו בדיחה. אכן, היה זה כינויו של איש חיל הים שבמוצב. הוא היה בחור עליז באורח קבע, הליצן של המוצב. כל דבר הפך נושא לבדיחה, הכל היה מצחיק, שום דבר לא היה רציני. הוא מעולם לא התערב בוויכוחים בנושאים הדתיים שהתנהלו במוצב, התרחק מכל דבר שעלה ממנו ריח של רצינות.

"מה אתה עושה כל היום בתא?" - שאל צ'יפופו.

"מתפלל", השיב הלל.

"מתפלל?" - תמה צ'יפופו - "כל היום מתפלל?"

"כן", השיב הלל, "שלוש התפילות לוקחות לי כמעט את כל היום".

"כאלה תפילות ארוכות?" - תמה צ'יפופו - "הרי במזח אף פעם לא התפללתם כל היום!"

"זה לא אותו דבר", השיב הלל, "פה אני מתעמק בכל מילה, בכל אות, מנסה לחשוב על כל מה שאני אומר, אז התפילה מתארכת".

היתה שתיקה מעבר לקיר, ולאחריה שמע הלל את צ'יפופו: "הלל, אני מבקש ממך, אולי תוכל להגיד את התפילה בקול רם, כדי שגם אני אוכל לומר אותה אחריו מילה במילה?"

הלל החל לומר "שמע ישראל", צ'יפופו חזר אחריו. אולם, בעודם משננים זאת, פרצו לתאיהם שני סוהרים, שהבחינו כי השניים משוחחים ביניהם, הסתערו עליהם במוטות והיכו אותם עד זוב דם. זעקותיהם ויללותיהם של הלל וצ'יפופו נשמעו בכל התאים שמסביב, וחבריהם כאבו על כי קצרה ידם מהושיע. לאחר מכן יצאו הסוהרים, שני המוכים התפתלו בכאביהם עוד שעה ארוכה, הלל כעס על צ'יפופו שבגללו חטף את המכות, ואז לפתע שמע שוב את הקול הלוחש לו מעבר לקיר: "הלל, זה היה כדאי".

"מה כדאי", גנח הלל, "המכות שחטפתי?"

"גם אני חטפתי מכות איומות", אמר צ'יפופו.

הלל היה על סף שבירה. רצה להפסיק את כל הסיפור הזה, כי המחיר היה גבוה עד מאוד. אבל, מי שעמד על כך שההסדר יימשך היה דווקא צ'יפופו. זמן מה אחרי המכות היה מתאושש, דופק על הקיר, מודיע ש"זה היה כדאי" - ודורש להמשיך בתפילה ובברכות. והיה גם החיוך. את חיוך התודה של צ'יפופו ראה הלל מדי יום, כאשר שוביהם התירו להם לצאת החוצה, כדי לעשות את צרכיהם. באותה הזדמנות הם ראו קצת אור, ופגשו חלק מחבריהם. אסור היה, כמובן, להחליף מילה, הכל נעשה בריצה, אבל את החיוך של צ'יפופו אף חומה לא יכולה היתה להסתיר.

(על-פי "הלל ממוצב המזח" מאת מנחם מיכלסון, בהוצאת "ידיעות אחרונות", ספרי חמד, ספריית בית אל)

מהן התפילות הבעייתיות לחייל הדתי בכלא?
אם היית בשבי (ח"ו) איך היית מעביר את הזמן בכלא? (כדאי לעיין בחיי דמויות חז"ל ואישים ידועים, כגון רבי עקיבא, מהר"ם מרוטנבורג, נתן שרנסקי וכו').

מאת נירה קרמר

התכונות בתמונתו של מוריץ אופנהיים: הדלקת נרות חנוכה גרמניה (פרנקפורט, 1880 - שמן על בד)

מוריץ אופנהיים נולד בשנת 1800. מרבית חייו חי בפרנקפורט שבגרמניה ונפטר בשנת 1882. בין השנים 1865 ל-1880 הוא יצר סידרת ציורי שמן על המשפחה היהודית, דווקא בתקופה שהרבה מאוד יהודים התנצרו כדי להגיע למעמד כלכלי, מקצועי ותרבותי גבוה יותר.

הציור "הדלקת נרות חנוכה", צויר בשנים הנ"ל.

התמונה מתארת מפגש משפחתי בערב חג החנוכה. המפגש נערך בדירת מגורים מרווחת, עם חלונות זכוכית מסוגננים. הריהוט בדירה ועיצובה הם של בני המעמד הבינוני-עליון: השעון בחדר האחורי, המנורה המסוגנת, הראי בעל המסגרת המהודרת והספרייה, השולחן והכיסאות בעלי העיצוב הייחודי. על אדן החלון עומדות מספר חנוכיות המוכיחות כי היו אמצעים לרכוש חנוכיה לכל בן משפחה. על יד החלון עומדים האב, האם וילדיהם ומאזינים לברכתו של הבן שעה שהוא מדליק נרות. הסב ואולי ארוסה של אחת הבנות יושבים ומשחקים בשח. על השולחן מונחת חפיסת קלפים וכאילו מצפה לסיום ההדלקה. בחדר האחורי יושבים בני משפחה נוספים, ואולי אורחים ומשחקים בקלפים. הילדים בקידמת הציור משתעשעים כשהם סוגרים את מעגל הדמויות. אם נצייר קו מסביב לדמויות בחדר הקדמי, נקבל מעין אליפסה המקשרת את כולם.

לבושם של הדמויות מהודר. הגברים בחליפות והנשים, מצנפות לראשן. ידוע כי בתקופתו של האמן היו לנשים מצנפות מיוחדות לשבתות ומועדים. מצנפתה של האם מהודרת למדי, והילדים לבושים בגדי חג.

הגווני השולטים בתמונה הם גווני אפור. החדר הקדמי גווני האפורים חדים וברורים והם הולכים ומטשטשים לקראת המעבר לחדר האחורי. מקור האור אינו ברור, אולי מן הנרות ואולי מן החלון (תאורה חיצונית). האור נופל על פניהם ולבושם של בני המשפחה, מלבד הזקן הנשאר באפלילויותו. נראה כי חשוב לצייר להראות את הדמויות באופן ברור. בחדר האחורי האור רב מאוד אך הדמויות מטושטשות. שם כנראה כבר סיימו את ההדלקה.

האווירה בתמונה רגועה. האב מביט על בנו המדליק נרות, בסיפוק ובהנאה אולי גם במעט גאווה, והאם עומדת מאחור מהורהרת קמעה. אחת הבנות מתבוננת בבחור המעשן מקטרת, אולי הוא ארוסה... ואילו הסב יושב כשפניו חשוכות והוא שקוע במשחקו, מנותק מהנעשה מסביבו. ישנה אולי חלוקה בין קודש לחול

בתמונה. חלקה הקדמי בו שורה אווירת חג והאחורי בו אווירת חולין.
הדמויות בחלק האחורי של התמונה יושבות ומשחקות כנהוג בחג החנוכה.

בוודאי ניתן להוסיף התייחסויות שונות ואחרות לתמונה. כדאי לעודד את החניכים להוסיף הערות משלהם. יש להתייחס להערות החניכים בכבוד ובהערכה. אל למדריך לצפות שהחניך "יקלע" לרעיונותיו או לנאמר לעיל.

ציירים ופסלים רבים תארו ביצירתם את נושא החנוכה. כדאי להתבונן גם על העיטורים שעל החנוכיות מן התקופות השונות. יש להתייחס לציורים ולעיטורים כחלק מן הלימוד על חג החנוכה.

חומר אור-קולי

חנוכה

סרטי וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית)

- **לאור הנרות** - (יסודי וחט"ב) - 300 (כ.ר.), 227 (א), 24 - סיפור מלחמת המכבים מופיע בסרט בצילומי ציורים בשיטת האנימציה- עותק אחד של הסרט בשפה האמהרית (בהפקת נהורה).
- **פרסומי ניסא** (יסודי) - 183 (כ.ר.), 25 - חנוכה: פרסום הנס מתבטא בהדלקת נרות חנוכה; הדינים והמנהגים הקשורים בחג (מהסדרה "קשת וענף").
- **החשמונאים** - (יסודי) - 183 (כ.ר.), 25 - הרקע ההיסטורי של חג החנוכה (מהסדרה "קשת וענף").
- **חנוכה - מבט אל העבר** - (על-יסודי) - 534, 329 - מהדורה דמיונית של "מבט לחדשות" מתקופת החשמונאים.
- **חנוכה - חג דתי וחג לאומי** - (על-יסודי) - 536 - דיון בהשתתפות הרב יואל בן נון והסופר יורם קניוק (מהסדרה "שבעים פנים").
- **Hanuka Show** (אנגלית) - (הגיל הרך) - 241 - תכנית במתכונת "רחוב סומסום" לחנוכה.
- **אורות** - (כל הגילים) - 30, 173 (ר), 390 - סרט אנימציה, המתאר, בשילוב של היסטוריה ואגדה, את סיפור חנוכה ולקחיה לדורות.
- **חשמונאים** - 502 (ר) (בהפקת גשר).
- **היום השמיני** - 535 (ר) - ברקע הסרט ויכוח בין בעל לאשתו אם להכניס את בנם לברית של אברהם אבינו.
- **חגים ומצוות** - 193 (ר) - שבת, כשרות, חנוכה, שופר, מזוזה, תפילין, בהפקת הסוכנות היהודית.
- **חידון** - 239 - בנושא הגבורה היהודית לחנוכה (מתכנית "פיצוחים").
- **חנוכה** - 724 - שיעורו של הרב מרדכי אלון.
- **Hanuka** - 782 (אנגלית) - הרקע ההיסטורי של חג החנוכה - דינים, מנהגים ושירים.
- **חנוכה** - 879 - (מסדרת "פרפר נחמד").
- **חנוכה** - 882 - חג מדליק (מסדרת "פרפר נחמד").
- **חנוכה שמח עם אריאלה סביר** - 988 - שירי ילדים.

קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

2040	- מרד החשמונאים.
2125 ,2091	- יהודה המכבי כובש את ירושלים.
2092	- מירושלים לתקוע.
2267	- מאתיופיה לישראל - מסורת חגי ישראל באמהרית.
2261	- מעשה במנורה - תיאור עבודת יום יום במקדש (ע"פ הרמב"ם) בהפקת תלמוד תורה נחלה
2285	Debbie Friedman - Miracles & Wonders -
2392	- שירי חנוכה - מחרוזת שירים לילדים.

שקופיות (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

חנוכיות - (משרד החינוך)

3006 -	חג החנוכה
3007 -	חנוכה בקהילות ישראל (זאב רדובן).
3029 -	ארץ ישראל תחת שלטון יוון ותקופת החשמונאים (זאב רדובן).

שקופיות + קלטת

3014 -	חנוכה (בהפקת גנוט, מפעלי נתן מירון).
--------	--------------------------------------

פתרונות לחידות וחידודים

תולדות

1. וידו אוחזת בעקב עשיו. זיקרא שמו יעקב (כה, כו).
ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמיים (כו, לו).
2. גור (כפיר = גור) (כו, ז).
3. נחל גרר.
4. לנו חמים (מים שלנו כו, כ).
5. בנות חת (כו, מז).

וייצא

1. א. עפר הארץ (כח, יד).
ב. תמוז שלשום (לא, ב).
ג. שביות חרב (לא, כו).
2. א. עשר אעשרנו (כח, כב).
ב. שכר שכרתיך (ל, טז).
ג-ד. הלך חלכת (לא, ל); נכסף נכספתה (לא, ל).
3. וירא והגה באר בשדה והגה שם שלשש עדרי צאן רבעים עליה (כט, ב).
ותאמר עתה הפעם ילוח אישי אלי כי ילדתי לו שלשש בנים... (כט, לד).
ויאמר אעבודך שבע שנים ברחל בתך הקטנה (כט, יח) ואביכן התל בי וחלף את משכרתי עשרת מנים (לא, ז).
זה עשרים שנה אנכי עמך רחלך ועוזך לא שכלו ואילי צאנך לא אכלתי (לא, לח).
4. ופריצת (תצרפו - בקריאה משמאל לימין) (כח, יד).
5. לוי - משה (כט, לד).

וישלח

1. סוכות ("חג" בלשון חכמים = סוכות) (לג, ז).
2. בית לחם (לה, יט).
3. גלעד (לא, מז).
4. לפני שפגש את עשיו יעקב אבינו התקין את עיזמו לדורון, לתפילה ולמלחמה (לב, ט).
5. אלהי הנבר והנומים (לה, ג, ד, ז).

וישב

1. א. אחי יוסף (לז, לב).
ב. תמר (לח, כז).
2. שר המשקים (מ, כג).
3. ער (לח, ג).
4. החותמת, הפתילים והמטח (לח, כז-כו).
5. ד"ח (=דבור חמתחיל) פסים = פוטיפר, סוחרים, ישמעאלים מדינים (לז, ג).

מקץ

1. א. וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו (מא, לז).
ב. יעשה פרעה ופקד ופקד פקידים על הארץ... ויקבצו את כל אכל השנים הטובות (מא לד, לה).
ג. ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף (מא, מב).
ד. וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך (מא, מג).
- הקשר הרעיוני המודגש בביטויים הדומים הוא הלקח המשותף, שהאירועים מתרחשים אמנם באופן טבעי, ובני אדם סבורים, שהם הם המגלגלים אותם. אך המציאות היא, שההשגחה האלוהית היא המכוונת את האירועים כדי שתקום עצת ד'.
2. יוסף לבנימין (מג, לד).
 3. הכסף באמתחת (מב, כז).
 4. חרטומי מצרים (חרטום – בירת סודן) (מא, ח).
 5. זמרה – מבחר חפרי, רמז אתה רץ – בשיכול אותיות.

ויגש

1. יוסף (מז, טז).
2. יעקב ויוסף (מו, כט).
3. בית יעקב (ירד – למצרים, כדי להשביע) (מו, כז).
4. אסר (מו, כט).
5. (מו, ז) ד"ח אשר רכשו בארץ כנען. אבל מה שרכש בפרך ארם הכל נתן לעשו בשביל חלקו במערת המכפלה אמר נכסי חוצה לארץ אינן כדאי לי וזהו אשר כריתי לי, העמיד לו צבורין של זהב וכסף כמין כרי ואמר לו טול את אלו.

זיחי

1. ...בך יברך ישראל לאמר ישמך אלקים כאפרים וכמנשה... אצל חלק מעדות ישראל מקובל עד היום, שבשבת מברך האב את ילדיו בברכה זו (מח, כ).
2. לזו (זול) בשיכול אותיות (לויז - לוח זמנים) (מח, ג).
3. מס עובד (נזכר בהקשר לייששכר חמור גרם) (מט, טו).
4. שזר - שזר (מט, כב).
5. יוסף - רביעית מ"ם בראש השם = 10 = י'
מ"ם כפול באחריתו פ = 80
וחשבון מ"ם ומחצית המ"מ ס = 60
וששה ו = 6

שימות

1. כאשר זיהתה בת פרעה את משה באומרה "מילדי העברים זה" לא השתתתה אחותו מרים, ומיד נקמה ביוזמה משלה, בהציעה לקרוא לאשה מינקת מן העבריות.
2. ערי מסכנות (א, יא).
3. סנה (הנס - בשיכול אותיות) (ג, ב).
4. משה (ב, טז-יז) ולכהן מדין שבע בנות ותדלנה ותמלאנה את הרחמים להשקות צאן אביהן ויבאו הרעים וגרשום ויקם משה ויושען וישק את צאנם.
5. וירא מלאך ד' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל (ג, ב).
רש"י: ד"ה מתוך הסנה: ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה (תהלים צא, טו).

על פי "שאל בנך ויגדך", בעריכת אריה פלהיימר - פסגות

פתרונות לתשבץ לחודש כסלו

מאוזן:

(1 מכבי; 4 מערה; 7 חת; 8 הוד; 9 לב; 11 נתנוי; 13 רזעלא; 14 וי; 15 יונים; 16 ש"יך; 17 כה; 18 גן; 19 זה; 21 לח; 22 ולה; 26 דמם; 28 הנרות הללו; 29 קלף; 30 קרש; 32 יש; 33 שש; 36 בה; 37 בן; 39 ות; 40 מעטים; 41 תו; 42 נועמש; 44 העיקש; 46 יח; 47 נטל; 48 דע; 49 צאתם; 50 קשיש.

מאונד:

(1 מתתיהו; 2 בכו; 3 יוחנן; 5 עוז; 6 הלל שלם; 7 חינוך; 10 בא כח; 12 יין; 13 רמו; 18 גהנפש; 20 הדלקה; 23 להל; 24 אור; 25 ההם; 27 מור; 29 קשת וחץ; 31 שבת קדש; 32 יוני; 34 שמש; 35 מטאטא; 36 במה; 38 נושע; 43 מות; 45 ערש.

בברכת
חנוכה שמח

